

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ PROGRAMI**

**OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARIN DEĞER DÜZEYLERİ İLE
PROSOSYAL DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ŞİRİN ŞEVVAL YILMAZ

İSTANBUL, 2023

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
OKUL ÖNCESİ EĞİTİMİ PROGRAMI**

**OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARIN DEĞER DÜZEYLERİ İLE
PROSOSYAL DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ŞİRİN ŞEVVAL YILMAZ
(210501002)**

**Danışman
(Doç. Dr. İsa Kaya)**

İSTANBUL, 2023

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
TEZ ONAY FORMU

26/07/2023

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Temel Eğitim Anabilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi tezli yüksek lisans programı öğrencisi 210501002 numaralı **Şirin Şevval YILMAZ**'ın hazırladığı, "**Okul Öncesi Çocukların Prososyal Davranışları İle Değer Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi**" konulu Yüksek Lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 26.07.2023 Çarşamba günü saat 10.00'da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **Kabulüne** ~~Çayırhan~~ **Oy Birliği** ile karar verilmiştir.

Tez adı değişikliği yapılması halinde: Tez adının "OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARIN DEĞER DÜZEYLERİ İLE PROSOSYAL DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ" şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi	Karar
1. (Danışman) Doç. Dr. İsa KAYA	Kabul
2. Dr. Öğr. Üyesi Gökçen İLHAN İLDİZ	Kabul
3. Dr. Öğr. Üyesi Şebnem YAZICI	Kabul
4.	
5.	
6. (İkinci Danışman)*.....	

*2. Danışman varsa doldurulması gerekmektedir.

ETİK BİLDİRİM

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Şirin Şevval Yılmaz

TEŞEKKÜR

Bu araştırmanın ortaya çıkmasında, güler yüzü, bilgisi, samimiyeti, kıymetli görüş ve önerileriyle bana yol gösteren, araştırma konumu seçerken ve tüm süreç boyunca yardımını esirgemeyen, birlikte çalışmaktan mutluluk duyduğum kıymetli hocam ve danışmanım sayın Doç. Dr. İsa KAYA'ya; lisans ve yüksek lisans eğitimim boyunca beni her zaman destekleyen, samimiyeti ve güler yüzü ile tüm sıkıntılara yardımcı olan, ondan almış olduğum çok kıymetli bilgiler ile akademik hayatıma devam ettiğim kıymetli hocam Doç. Dr. Özkan SAPSAĞLAM'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hiç şüphesiz bu noktaya gelmemde çok büyük emekleri olan, bana her zaman sonsuz güven ve sevgi duyan, hangi mesleği seçeceğime değil iyi bir insan olmama odaklanan, büyük bir özveri ile eğitim hayatımı destekleyen sevgili annem Emine YILMAZ ve babam Hasan YILMAZ'a; bana harika bir rol model olan, hayatımın her noktasında bir kurtarıcı olarak elini uzatan, kendimi tamamlamamda büyük emeği olan kıymetli ablam Zeynep Sena GÖKTÜRK'e; neşesi ve enerjileri ile hayatıma renk katan beni kendi çocuklarından ayırmayan, eğitim hayatıma her zaman destek olan değerli teyzelerime teşekkürü borç bilirim.

Tezimin yükünü benimle çeken, tüm stresli anlarımda bir kurtarıcı olarak yetişen, araştırmam için her türlü desteği veren kıymetli arkadaşım Beyza KUMAŞ'a; çalışmam boyunca her türlü rehberliği yapan, büyük bir özveri ile sorularımı cevaplayan Muhammet Fatih ADAK'a: İstanbul'da kendimi evimde gibi hissettiğim, güler yüzlü, sıcak ve samimi çalışanları ile eğitim hayatımda büyük yer tutan Değerler Eğitimi Merkezi'ne (DEM) teşekkürlerimi sunarım.

Şirin Şevval Yılmaz

OKUL ÖNCESİ ÇOCUKLARIN DEĞER DÜZEYLERİ İLE PROSOSYAL DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİNİN İNCELENMESİ

Şirin Şevval Yılmaz

ÖZET

Bu araştırma okul öncesi çocukların prososyal davranışları ile değer düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Bu amaçla çalışma grubunun demografik bilgilerinin yer aldığı “Kişisel Bilgi Formu”, Bağcı (2015) tarafından geliştirilen “Çocuk Prososyallik Ölçeği- Anne ve Öğretmen Formu”, “Öğretmen Formu” ile Neslitürk ve Çeliköz tarafından (2015) geliştirilen “Okul öncesi Değerler Ölçeği” kullanılmıştır. Çalışma grubunu 2022-2023 eğitim-öğretim yılında İstanbul ilinde Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı bağımsız anaokulları ile ilkokul bünyesindeki anasınıflarında eğitime devam eden 5-6 yaş 313 okul öncesi çocuk oluşturmuştur. Bu çalışmada nicel araştırma yöntemlerinden olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma grubu belirlenirken kolay ulaşılabilir örneklem yöntemi seçilmiştir. Verilerin analizinde Bağımsız Grup t Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), gruplar arasındaki farklılığın kaynağını tespit etmek için Post-Hoc testlerinden Tukey, Pearson Korelasyonu ve basit standart regresyon analizinden yararlanılmıştır. Analizlerde anlamlılık düzeyi ($p<05$) olarak belirlenmiştir.

Araştırma bulgularına göre okul öncesi dönem çocuklarının değer düzeyleri cinsiyet, kardeş sayısı anne-baba eğitim düzeyi, anne çalışma durumu ve mesleği, evde hayvan besleme değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Yine çocukların prososyal davranışları anne-baba eğitim düzeyi, anne çalışma durumu ve mesleği, evde hayvan besleme durumu gibi değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermiştir. Yapılan korelasyon analizi sonucunda ise çocukların değer düzeyleri ile prososyal davranışları arasında pozitif yönlü ve “yüksek düzeyde” anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Çocukların değer düzeylerinin sorumluluk, saygı, iş birliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve paylaşım/eşitlik boyutları, çocukların prososyal davranışlarının anlamlı birer yordayıcısıdır.

Anahtar kelimeler: Prososyal Davranışlar, Değerler, Okul Öncesi, Erken Çocukluk

THE RESEARCH OF THE RELATIONSHIP BETWEEN PRESCHOOL CHILDREN'S VALUE LEVELS AND PROSOCIAL BEHAVIOURS

Şirin Şevval Yılmaz

ABSTRACT

This search was conducted to examine the relationship between preschool children's prosocial behaviors and their value levels. For this purpose, "Personal Information Form" including demographic information of the study group, "Child Prosociality Scale - Mother and Teacher Form", "Teacher Form" developed by Bağcı (2015) and "Preschool Values Scale" developed by Neslitürk and Çeliköz (2015) were used. The study group consisted of 313 preschool children aged 5-6 years who attended preschool independent kindergartens and kindergartens within primary schools affiliated to the Ministry of National Education in Istanbul in the 2022-2023 academic year. In this study, the relational survey model, which is one of the quantitative research methods, was used. The convenience sampling method was chosen to determine the study group. Independent Group t Test, One-Way Analysis of Variance (ANOVA), Post-Hoc tests Tukey, Pearson Correlation and simple standard regression analysis were used to determine the source of the difference between the groups. The level of significance in the analyses was set as ($p < 0.05$).

According to the findings of the research, it was determined that the value levels of preschool children differed significantly according to the variables of gender, number of siblings, parents' education level, mother's working status and occupation, and feeding animals at home. Again, children's prosocial behaviors showed significant differences according to variables such as parents' level of education, mother's working status and occupation, and feeding animals at home. As a result of the correlation analysis, it was seen that there was a positive and "high level" significant relationship between children's value levels and prosocial behaviors. The dimensions of responsibility, respect, cooperation, honesty, friendship/friendship and sharing/equality of children's value levels are significant predictors of children's prosocial behaviors.

Keywords: Prosocial Behaviors, Values, Preschool, Early Childhood

ÖNSÖZ

Günümüzde insanların büyük bir kısmı bizi biz yapan unsurlardan, değerlerimizden uzaklaştığımızı ve artık kimsenin bir başkasının iyiliğini düşünmediği bir dünyada yaşadığımızdan yakınmaktadırlar. Yaşanılan bu duruma baktığımızda karşımıza çıkan iki unsur vardır. Bunlar değerler ve prososyal davranışlardır. Çocukların değer düzeyleri ve prososyal davranışları arasında nasıl bir ilişki var sorusu ile yola çıktığımız araştırmamızda, çocukların demografik özelliklerinin değer düzeyleri ve prososyal davranışları üzerinde farklılık oluşturup oluşturmadığına bakılmış, aralarındaki ilişki ve yordayıcılığı incelenmiştir. Ortaya çıkan sonuçlar doğrultusunda öneriler sunulmuştur.

Araştırmamızın veri toplama sürecinde çalışmamıza gönüllü olarak katkı sağlayan okul öncesi öğretmenlerimize ve kurum idarecilerimize teşekkürlerimi iletiyorum.

Haziran, 2023

Şirin Şevval Yılmaz

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ	vii
TABLO LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR.....	xiii
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM	4
1. LİTERATÜR TARAMASI.....	4
1.1. KURAMSAL ÇERÇEVE	4
1.2. PROSOYAL DAVRANIŞLAR	4
1.3. PROSOSYAL DAVRANIŞLARIN TEMEL ÖĞELERİ.....	6
1.3.1. Özgecilik (Diğerkâmlık).....	6
1.3.2. Empati	7
1.3.3. Sempatî	7
1.3.4. Perspektif Alma (Bakış Açısı Alma)	8
1.4. PROSOSYAL DAVRANIŞ GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN ETMENLER.....	8
1.4.1. Mizaç.....	8
1.4.2. Aile	9
1.4.3. Yaş.....	9
1.4.4. Cinsiyet	10
1.4.5. Kültür	11
1.4.6. Akran İlişkileri	11
1.5. DEĞER NEDİR?	11
1.5.1. Değer Teorileri ve Sınıflandırmaları.....	12
1.5.2. Rokeach Değer Sınıflaması	13
1.5.3. Schwartz'ın Değer Teorisi	14
1.5.4. Spranger'in Değerler Sınıflandırması.....	15
1.5.5. Okul Öncesinde Değerler Eğitimi	16
1.5.6. Okul Öncesi Dönemde Kazanılmaya Başlayan Değerler	17
1.5.6.1. Sevgi.....	18
1.5.6.2. Saygı.....	18
1.5.6.3. Güven /Güvenilirlik	19
1.5.6.4. Doğruluk /Dürüstlük	19
1.5.6.5. Sorumluluk	19

1.5.6.6. Yardımseverlik	20
1.5.6.7. Hoşgörü	20
1.5.6.8. Nezaket	20
1.5.6.9. Arkadaşlık.....	21
1.6. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	21
1.6.1. Prososyal Davranışlar İle Yurtiçinde Ve Yurtdışında Yapılan Çalışmalar	21
1.6.2. Değerler ile İlgili Yurtiçinde ve Yurtdışında Yapılan Çalışmalar	23
İKİNCİ BÖLÜM	26
2. YÖNTEM.....	26
2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ.....	26
2.2. ÇALIŞMA GRUBU	26
2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI	28
2.3.1. Demografik Bilgi Formu.....	29
2.3.2. Çocuk Prososyallik Ölçeği	29
2.3.3. Okul Öncesi Değerler Ölçeği	30
2.4. VERİLERİN TOPLANMASI ve ANALİZİ	30
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	31
3. BULGULAR	31
3.1. DEĞER DÜZEYİ İÇİN YAPILAN ANALİZLERİN BULGULARI	32
3.2. PROSOSYAL DAVRANIŞLAR İÇİN YAPILAN ANALİZLER.....	41
3.3. ÇOCUKLARIN DEĞER DÜZEYLERİ İLE PROSOSYAL DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİYE DAİR YAPILAN KORELASYON ANALİZİ.....	46
3.4. ÇOCUKLARIN DEĞER DÜZEYLERİNİN PROSOSYAL DAVRANIŞLARI'NI YORDAMASINA İLİŞKİN REGRESYON ANALİZİ	48
TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER	49
ÖNERİLER.....	55
KAYNAKÇA	56
EKLER.....	64

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1 Rokeach Değer Sınıflaması	15
Tablo 1.2 Schwartz Değer Sınıflaması	16
Tablo 1.3 Spranger'in Değerler Sınıflandırması.....	17
Tablo 2.2.1 Çocuk Demografik Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri.....	29
Tablo 2.2.2 Aile Demografik Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri	30
Tablo 2. 3.1 Veri Toplama Araçlarının Araştırma Kapsamındaki Cronbach's Alpha Katsayıları	33
Tablo 2.3.2 Cronbach's Alpha Güvenirlik Düzeylendirmesi	34
Tablo 2.3.2 Ölçme Araçlarının Skewness ve Kurtosis Değerleri	34
Tablo 3. 1 Okul Öncesi Değerler Ölçeği ve Çocuk Prososyallik Ölçeğinin Betimsel İstatistik Değerleri....	35
Tablo 3.1.1 Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	35
Tablo 3. 1.2 Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	35
Tablo 3. 1.3 Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	36
Tablo 3.1.4 Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Çocuğun Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Süresi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	37
Tablo 3.1.5 Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	38
Tablo 3.1.6 Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışma Durumu ve Mesleği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	38
Tablo 3.1.7 Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	39
Tablo 3.1.8 Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Babanın Çalışma Durumu ve Mesleği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları.	39

Tablo 3.1.9 Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Gelir Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	40
Tablo 3.1.10 Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Çocuğun Evde Hayvan Besleme Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	40
Tablo 3.2.1 Çocuk Prososyallik Ölçeği Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	41
Tablo 3.2.2 Çocuk Prososyallik Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	4
Tablo 3.2.3 Çocuk Prososyallik Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	42
Tablo 3.2.4 Çocuk Prososyallik Ölçeği Puanlarının Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Süresi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	43
Tablo 3.2.5 Çocuk Prososyallik Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	43
Tablo 3. 2.6 Çocuk Prososyallik Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışma Durumu ve Mesleği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	44
Tablo 3.2.7 Çocuk Prososyallik Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	45
Tablo 3.2.8 Çocuk Prososyallik Ölçeği Puanlarının Babanın Çalışma Durumu ve Mesleği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	46
Tablo 3.2.9 Çocuk Prososyallik Ölçeği Puanlarının Gelir Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları	46
Tablo 3.2.10. Çocuk Prososyallik Ölçeği Puanlarının Çocuğun Evde Hayvan Besleme Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları	47

Tablo 3.3.1 Çocukların Değer Düzeyleri ile Prosoyal Davranışları Arasındaki İlişkiye Dair Yapılan Korelasyon Analizi	47
Tablo 3.4.1. Çocukların Değer Düzeylerinin Prosoyal Davranışlarını Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi.....	48

KISALTMALAR

ÇPÖ	Çocuk prososyallik ölçeği
DEM	Değerler Eğitim Merkezi
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı

GİRİŞ

Araştırmanın bu bölümünde; Araştırmanın problem durumuna, amacına, alt amaçlarına, önemine, sayıltılarına, sınırlılıklarına ve tanımlara yer verilmiştir.

PROBLEM DURUMU

Değerler; kişinin düşünme, tercih yapma, analiz etme ve her türlü hareketleri üzerinde etki gösteren ilkeler ve kurallar bütünüdür. Bu kurallar kişinin hareketlerini kontrol eden bir sonraki adımını neye göre atması gerektiğini düşündüren, yapılan davranışların yaşanılan toplum önünde hoş karşılanmasını sağlayan dışsal kontrol yerine, kişinin içsel kontrolünü geliştirmeyi amaçlayan normlardır (Sapsağlam, Ömeroğlu 2016).

Schaefer (2012), değerleri insanın hayatındaki seçimlerini motive eden ve ışık gösteren iyi ve güzel bilişsel prensipler olarak açıklamıştır. Bu bağlamda değerler, genel olarak bir davranışın ya da ideolojinin değeri veya önemi çıkış noktası alınarak yapılan bireysel seçimler veya toplumun bir ferdi olarak bireyin kabullenilen hedefleridir (Dede, 2007). Kişilerin kendileri için mühim olarak nitelendirdikleri bazı davranış ve tutumlar vardır. Değerler, yaşamımıza dair olan amaçlarımızı, dünya görüşümüzü, kararlarımızı etkileyen, inandıklarımızı yansıtan ve hayat kurallarımızı oluşturan bir tercihtir. Genel bağlamda baktığımızda ise toplumların yargılarını oluşturan, herkesçe kabul edilen davranış ve tutumlar bireylerin değer tercihlerine etki etmekte kişinin hayatına şekil vermektedir. Değerler bu yönüyle hayatın pek çok alanında yer almaktadır (Turan, Ulusoy,2015).

Prososyal davranışlar, insanların sosyal hayatlarının ayrılmaz bir parçası olan davranışlar grubudur (Dunfield, Kuhlmeier, O'Connell, Kelley, 2011). Prososyal davranış; fedakârlık, dayanışma ve iş birliği gibi faaliyetleri içinde barındıran, kişisel hırs ve beklentilerden bağımsız olarak başkalarına yararlı olmak amacıyla yapılan davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Lindenberg, 2006). Kuhlmeier ve arkadaşları (2014), prososyal davranışları kişinin kendi kaynaklarını hiç düşünmeden başkasının yararına harcaması olarak tanımlamışlardır.

Empati, sempati, yardım etme, paylaşma, dayanışma, iş birliği, rahatlatma, bakım verme gibi davranışları içerisinde bulunduran prososyal davranışlar, çocukluğun ilk yıllarından itibaren ortaya çıkmaya başlar. Prososyal davranışların önemli unsurlarından olan sempati, empati ve şefkat duyguları prososyal davranışların ortaya çıkmasında temel güdü kaynağı olarak görülür. Bir diğer taraftan ahlaki yargıları oluşturan değerlerin duygusal boyutunda da prososyal davranışlar görülür (Saygılı, 2021).

Okul öncesi dönemi de içinde bulunduran erken çocukluk yılları, olumlu sosyal davranışların kazanılmasında, ahlaki değerlerin oluşmasında oldukça önemli olan kritik bir dönemdir. Bu dönemde çocuğun edinmiş olduğu, olumlu sosyal davranışlar ve değerler yaşamın ilerleyen yıllarında da çocuğun yaşamına etki eder (Salikutluk, 2017).

Toplumsallaşmayı, kişilerin bir araya gelmelerini ve birlikte yaşayabilmelerini sağlayan birden çok değer vardır. Toplumu oluşturan kişilerin birbirleri ile pozitif ilişkiler içinde olması ve bu iyi niyetli ilişkileri devam ettirebilmelerine imkân tanıyan değerler, bireylere ve toplumlara daha güçlü sosyal yaşantı sağlamaktadır. Tüm bunlara baktığımızda olumlu sosyal davranışlar olarak isimlendirebileceğimiz prososyal davranışlar erken çocukluk dönemini de içine alan okul öncesi dönem çocuklarının her alandaki gelişimleri için büyük bir öneme sahiptir (Karaman ve Dinçer, 2020).

Prososyal davranışlar ve değerler insanların sosyal yaşamında yer alan iki önemli kavramdır. Sosyal bilimler alanında birbiri ile ilişkili olan bu iki disiplin çocukların toplumsallaşmalarında ve gelişimlerinde oldukça önemlidir. Alanyazın incelendiğinde anne değer düzeyleri ile prososyal davranışları arasındaki ilişki (Türen, 2022), 60-72 aylık çocukların ahlaki yargı düzeyleri ile prososyal davranışları arasındaki ilişki (Saygılı, 2021), okul öncesi prososyal davranış ölçeğinin geliştirilmesi ve 48-72 aylık çocuklarda prososyal davranışların bazı değişkenlere göre incelenmesi (Çelik Kahraman, 2019) gibi yapılmış çalışmalar olsa da yurt içi ve yurt dışında okul öncesi çocukların prososyal davranışları ile değer düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalara rastlanılmamıştır. Bu bilgiler doğrultusunda araştırmanın problem cümlesini “okul öncesi çocukların değer düzeyleri ile prososyal davranışları arasında bir ilişki var mıdır?” sorusu oluşturmaktadır.

2.ARAŞTIRMANIN AMACI

Bu çalışmada; okul öncesi çocukların değer düzeyleri ile prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır.

Çocukların prososyal davranışları ve değerleri ne düzeydedir?

Çocukların değer düzeyleri; demografik değişkenlere (yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, okula devam süresine) anne-babanın öğrenim durumuna, çalışma durumuna, gelir düzeyine, evcil hayvan besleme durumuna göre anlamlı bir farklılık oluşturmakta mıdır?

Çocukların prososyal davranışları; demografik değişkenlere (yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, okula devam süresine) anne-babanın öğrenim durumuna, çalışma durumuna, gelir düzeyine, evcil hayvan besleme durumuna göre anlamlı bir farklılık oluşturmakta mıdır?

Çocukların değer düzeyleri ile prososyal davranışları arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

Çocukların prososyal davranışları çocukların değer düzeylerini yordamakta mıdır?

3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Toplumlara şekil veren, insanların tutum ve eylemlerini oluşturan değerlerin okul öncesi dönemde öğretilmesi oldukça önemlidir. Toplumu şekillendiren değerler, nesilden nesile aktarılarak toplumların kurallarla refah içinde yaşamasını sağlamaktadır. Prososyal davranışlar, kişinin karşısındaki ile gönüllü olarak fayda sağlama amacı ile kurmuş olduğu ilişkilerdir. Her iki kavramda sosyal ve toplumsal yaşantıyı önemli ölçüde etkilemektedir (Yakupogulları, 2018).

Prososyal davranışlar ve değer düzeyleri çeşitli disiplinler ile ilişkilendirilerek yapılmış olan 4-6 yaş resimli çocuk kitaplarının prososyal davranışlar açısından incelenmesi (Somer, 2015), okul öncesi değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum ve değer düzeyleri üzerine etkisi (Asar, 2019), 60-72 aylık çocukların annelerinin sahip oldukları bireysel değerler ile çocuklarının prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Türen, 2022), okul öncesi eğitim çağındaki çocukların değer düzeylerine ilişkin anne-baba ve öğretmen görüşleri (Deniz, 2019), gibi farklı çalışmalar bulunmakla birlikte daha önce okul öncesi çocukların prososyal davranışları ile değer düzeyleri arasındaki ilişkinin incelendiği bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Bu çalışmanın değerler eğitimi ve prososyal davranışlarla ilgili yapılacak olan başka çalışmalara kaynak teşkil edeceği düşünülmektedir.

4. SINIRLILIKLAR

Yapılan araştırma 2022-2023 eğitim-öğretim yılında İstanbul'da Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı bağımsız anaokulları ve ilkokul bünyesindeki anasınıflarında eğitime devam eden 5-6 yaş grubundan 313 çocuğun öğretmenlerinin verdiği bilgiler ile sınırlıdır.

Araştırmada normal gelişim gösteren çocuklar ile çalışılmıştır.

5. VARSAYIMLAR

Araştırmaya gönüllülük esasıyla katılan öğretmenlerin ölçek maddelerine ve demografik bilgi formuna samimiyetle, gerçekçi yanıtlar verdikleri varsayılmaktadır.

6. TANIMLAR

Değer: “Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü.” (TDK, 2019).

Prososyal Davranış: Prososyal davranışlar, kişinin kendisinden farklı bir birey veya topluluğa yarar sağlamak amacıyla ödül beklentisinden yoksun gönüllü olarak gerçekleştirilen davranışlar olarak tanımlanmaktadır (Bağcı Çetin ve Öztürk Samur, 2018).

BİRİNCİ BÖLÜM

1. LİTERATÜR TARAMASI

1.1. KURAMSAL ÇERÇEVE

Araştırmanın bu bölümünde; değerler ve prososyal davranışlar konuları ile ilgili kuramsal bilgilere, ilgili konularda yapılan yurt içi ve yurt dışındaki çalışmalara yer verilmiştir.

1.2. PROSOYAL DAVRANIŞLAR

Okul öncesi dönem çocuğun beyin gelişiminin en hızlı ve yoğun olduğu dönemdir. Bu dönemin de içinde bulunduğu çocuğun ilk 6 yılı bilişsel, dil, motor, sosyal ve duygusal gelişimi için önemli bir yer tutmaktadır. Çocuk bu dönemde kendini keşfeder, potansiyelinin farkına varır ve toplumunun bulunduğu sosyal hayata ayak uydurur, kendine yer edinir (MEB, 2013). Kişinin sosyalleşme sürecinde yeterli gelişim düzeyi, olgunlaşma, benlik bilinci, empati gibi koşulların oluşması gerekir (Seven, 2015). Buna dayanarak sosyal gelişim, çocuğun bulunduğu toplumda uyum sağlayabilmesi, pozitif, başarılı, mutlu ve sağlıklı bir yaşam sürdürebilmesi adına oldukça önemlidir (Bağcı Çetin ve Öztürk Samur, 2018). Sosyal gelişimin içinde var olan bir diğer önemli olgu ise prososyal davranışlardır. Prososyal davranışlar ile olumlu sosyal davranışlar anlam itibarı ile birbiriyle örtüşmektedir (Akbaba, 1994). Olumlu sosyal davranış (OSD) olarak da açıklanan prososyal davranışlar, bireyin kendisi dışındaki kişinin iyiliğini göz önüne alarak, çıkarsız, gönüllü olarak yapılan yardım etme, paylaşma, iş birliği yapma, empati kurma, koruma, rahatlatma/teselli etme gibi davranışlardır. (Bağcı, 2015). Lindenberg, prososyal davranışı en genel tanımı ile fedakârlık, dayanışma ve iş birliği gibi davranışları barındıran, kişisel çıkardan bağımsız düşünülebilecek başkalarına yararlı olma amacıyla yapılan eylemler olarak açıklamıştır (Lindenberg, 2006). Prososyal davranış, yaşanan toplumun önemli bir kısmını ya da bireyin dahil olduğu sosyal grubu tarafından diğer insanlar için faydalı olarak tanımlanan geniş bir davranış, hareket ve düşünce kategorisini temsil eder (Penner, Dovidio, Piliavin ve Schroeder, 2005). Prososyal davranışlar, bir başkasına yararlı olmayı hedefleyen karşılıksız olarak gönüllü bir şekilde gerçekleştirilen davranışlardır. Olumlu sosyal davranış olarak nitelendirilen prososyal davranışlar bireyler ve gruplar arasındaki etkileşimlerin kalitesi bakımından büyük bir önem göstermektedir (Eisenberg, Fabes ve Spinrad, 2006).Warneken ve Tomasello olumlu sosyal davranışların çocukların yaşamında doğal olarak ortaya çıktığını savunmaktadır. Doğuştan gelen bu davranışlar içsel motivasyon ve pekiştireçler ile sürdürülmektedir (Warneken ve Tomasello, 2007, 2009). Prososyal davranışlar okul öncesi çağı da içinde bulunduran zaman diliminde görülüp gelişir. Prososyal davranışlar çocukların hayatları boyunca sağlıklı sosyal ilişkiler yürütebilmesi ve sosyalleşebilmesinde önemli bir rol

üşlenmektedir. Olumlu sosyal davranışlar sergileyen çocukların yaşlıları tarafından daha çok kabul edilip daha sağlıklı sosyal ilişkilere sahip olduğu görülmektedir (Yurdakul, Yıldız ve Ayhan, 2022).

21. Yüzyılın başlarından beri yaşanan sosyal politik yaşantılar, insancılık anlayışının gelişmesini sağlamıştır. İnsan haklarının var olan düzende oluşturduğu gözle görülür büyük etki prososyal davranışlara yapılan çalışmaların ve ilginin artmasını sağlamıştır (Korkmaz ve Hacıkeleşoğlu, 2021). Prososyal davranışlara 1960 yıllarından itibaren başta Amerika ve Avrupa olmak üzere artan ilgi günümüzde de devam etmektedir (Ayten, 2009).Yakın zamanda önemli bir artış gösteren prososyal davranışlara yönelik gerçekleştirilen çalışmalar, bir kavram olarak prososyal davranışların açıklanmasına ve şiddet, öfke gibi olumsuz sosyal davranışların yanı sıra kişilerin olumlu ve güçlü yanlarına dikkat çekip, prososyal davranışların üzerinde durulmasını sağlamıştır (Bağcı Çetin ve Öztürk Samur, 2018; Akbaba, 1994).

Erken çocukluk dönemindeki çocuklarda prososyal davranışlar sağlıklı bir şekilde gözlemlenmeyebilir. Çocukların davranışlarının prososyal davranış olup olmadığını anlayabilmek ve çocukları bu davranışlara yönleltebilmek için güdülemek gerekmektedir. Prososyal davranışlar duygular tarafından motive edilir. Toplum çıkarları tarafından motive edilen davranışlar prososyal davranışlarla ilişkilendirilemez (Eisenberg ve Miller, 1987). Prososyal davranışlar pek çok katmandan oluşmaktadır, bunlardan ben merkezci prososyal davranışlar yaptığı prososyal davranış ile kendi mutsuzluğundan uzaklaşmak, etrafındaki insanların eleştirisinden kaçınmak için kişinin gerçekleştirdiği fayda sağlama eğilimdir. Başkalarına yönelik (özgeci) olan prososyal davranışlar ise bireyden bağımsızdır. Başkalarına yardım etmeye odaklanma ve iyi niyetli olma özelliği ile ben merkezci prososyal davranışlardan ayrılmaktadır (Çalık ve ark., 2009).

Alanda çalışılan teori ve araştırmalar incelenerek 4 ayrı tür prososyal davranış tanımlanmıştır. Bu türler; özgeci prososyal davranışlar, uyumlu prososyal davranışlar, duygusal prososyal davranışlar ve kamusal prososyal davranışlardır (Carlo ve Randall, 2002). Bu tanımlamaları daha ayrıntılı açıklamak gerekirse; özgeci olumlu sosyal davranış, kişinin kendisi dışındaki bireylere yardım etme motivasyonu ve sempati duygusundan kaynaklanarak ihtiyaçlarını ve iyiliklerini gözeterek gerçekleştirilen gönüllü yardımlardır. İtaatkâr olumlu sosyal davranış, sözel veya sözsüz bir istek karşısında bireye yapılan yardım davranışdır. Birey, onay odaklı eylemler gerçekleştirir ve bireyin ahlaki muhakeme davranışları göstermesi beklenmez. Duygusal olumlu sosyal davranış, duygusal tetikleyicilerin (uyarıcı) olduğu ortamlarda meydana gelen yardım etme davranışı olarak tanımlanmaktadır. Kamusal olumlu sosyal davranış ise başkalarının yanında saygı kazanma, onaylanma veya değer görme gibi motivasyonlarla ortaya çıkan yardım davranışdır (Kumru, Carlo ve Edwards, 2004).

1.3. PROSOSYAL DAVRANIŞLARIN TEMEL ÖĞELERİ

Prososyal davranışlara kaynak olarak gösterilen ve kökleri itibari ile birbirine benzeyen prososyal davranışların temelini oluşturan; özgecilik (diğerkâmlık), empati, sempati ve perspektif alma kavramları aşağıda incelenmiştir.

1.3.1. Özgecilik (Diğerkâmlık)

Özgecilik Literatürde zaman zaman prososyal davranış veya yardımseverlik olarak da yer almıştır (Karadağ ve Mutaşçılar, 2009). Özgecilik kelimesini ilk kez antik Yunan filozoflarından Platon ve Aristo kullanmıştır. (Ayten, 2009). Kavram olarak ise sosyoloji ve felsefe alanında çalışmalar yapmış Fransız sosyolog August Comte görünür hale getirmiştir. Comte, özgecilik kavramını din alanının dışına çıkarması ile de alanda özel bir yer edinmiş, özgeciliği (diğerkâmlık), kendisi dışındakiler için yaşamaya yatkınlık ya da isteği olarak açıklamıştır (Karadağ ve Mutaşçılar, 2009). Özgecilik diğerkâmlık; nihai amaç olarak karşılık beklemeden her zaman başkalarına yardım etmektir (Clarke, 2003). Özgeci davranış sergileyenler için önemli olan kendi sıkıntısını gidermek değil öncelikli olarak karşısındakinin problemini çözmektir. Elde ettikleri tek kazanç psikolojik iyi oluşturmaktır (Eisenberg ve Miller, 1987).

Özgeciliğin içinde bulundurduğu karşılıksız yardım etme, iş birliği, iyilik, bağışta bulunma gibi prososyal davranışlar ilahi dinlerin de onayladığı, yapılmasını emrettiği eylemlerdir. İlahi dinlerin sonuncusu İslam dininin kutsal kitabı olan Kuran-ı Kerim’de özgecilik davranışlarına pek çok ayette yer verilmiştir. “Sevdiğiniz şeylerden Allah yolunda harcamadıkça, gerçek iyiliğe erişemezsiniz. Küçük büyük her ne verirsiniz, Allah onu kesinlikle bilir.” Ali İmran suresi 92. ayet buna bir örnektir (Akbaba, 1994).

Hoffman özgeci davranışı genel olarak; bireyin kendi benliğini bilinçli olarak önemsemeden, diğer insanların refahına, huzuruna ve çıkarına teşvik eden yardım etme ya da paylaşma gibi eylemler olarak açıklamıştır (Hoffman, 1982).

Özgecilik kavramı hakkında çok fazla çalışmalar yapıyor olmasına karşın, henüz çocuklarda bu davranışın nasıl ortaya çıkıp şekillendiğine dair oldukça az teori bulunmaktadır. Bu teorilere göre özgecilik davranışı, büyük ölçüde sosyal öğrenmeden kaynaklanan taklit ve pekiştirme süreci ile ortaya çıkmaktadır (Hoffman, 1982). Yardımsever, sorumluluk duygusuna sahip olan paylaşımcı ailelerin çocukları da büyük ölçüde aileleri gibi olumlu sosyal davranışlara sahip olmaktadır. Bu durum göstermektedir ki; özgeci davranışlar model alma ve gözlem yoluyla kazanılmaktadır. Çocuk, ailesinden taklit ve gözlem yolu ile edindiği bu tür davranışları kendince pekiştirerek yaşamının diğer yılları içinde yer edineceği kalıcı kazanımlara dönüştürür. Özgecilik kavramı içerisinde yardım etme, bağış yapma, sorumluluk alma gibi pek çok olumlu sosyal davranış barındırmaktadır. Fakat her olumlu sosyal

davranış özgecılık olarak nitelendirilemez. Karşılık beklenerek yapılan yardım, kâr amacı beklenen bir iş birliği birer olumlu sosyal davranıştır ancak özgeci bir davranış değildir (Akbaba, 1994).

1.3.2. Empati

Kişilerin birbirlerinin duygu, düşünce ve davranışlarının doğru bir şekilde farkına varabilmeleri, sürdürülebilir sağlıklı ilişkiler oluşturabilmeleri için empati yeteneğine sahip olmaları gerekmektedir (Çelik Kahraman, 2019). Empati; kişinin karşısındaki bireyi anlama, kendini yerine koyabilme, kendi dışındaki kişilerin duygularını içten bir şekilde hissedebilmektir. Empati tüm bu yönleri ile hem psikolojik hem de sosyal bir yapıya sahiptir (Karadağ ve Mutaftçılar, 2009). Rogers’a göre empati; insanın kendisi dışındaki bireyi tüm duyguları ve içsel motivasyonu ile doğru bir şekilde anlayabilmesi, yaşanan üzüntüyü, sevinci kendisi yaşamış gibi hissedip davranabilmesidir. Rogers, kişinin karşısındaki ile “imış gibi yapma” davranışını empatinin önemli bir koşulu olarak görmüştür (Rogers, 2013). Empati bir diğer ifadeyle; kişinin kendisini başkasının yerine koyarak hareket etmesi, yaşamış olduğu hatıraları anımsaması ve gerçekleşen bu süreci kendi ekseninde anlamlandırarak hissedebilmesi olarak tanımlanabilir (Korkmaz ve Hacikeleşoğlu, 2021).

Eisenberg ve Miller’e göre empati; duyguların içinde olduğu bir durumdur. Başka bir bireyin duygusal durumunun anlaşılmasından kaynaklanan davranıştır (Eisenberg ve Miller, 1987). Başkasının hislerini, düşüncelerini ve davranışlarını kendi yaşıyormuş gibi hareket eden yani empatik davranışlar gerçekleştiren bireylerin, prososyal davranışlarda bulunma motivasyon ve potansiyelleri daha fazladır (Korkmaz ve Hacikeleşoğlu, 2021). Empati duygusu yüksek bireylerin davranışlarının kaynağı, kendilerine davranılmasını istedikleri gibi başkalarına davranmaktır (Kasapoğlu, 2006).

İnsanlar olumlu duygularla empati kursalar da ilk olarak karşılarındakilerin olumsuz duygularıyla ya da ihtiyaç halleriyle empati kurmaya odaklanırlar. Bu tür kurulan empati toplum yanlısı davranışlarla kavramsal olarak daha fazla ilişkilidir (Eisenberg, Spinrad ve Knafo-Noam, 2015).

1.3.3. Sempati

Sempati, duygusal bir tepkidir (Eisenberg ve Miller, 1987). Büyük çoğunlukla empatiden kaynaklanır fakat farklı bilişsel işlemler sonucu da ortaya çıkabilmektedir. Sempati duyan bir birey, sıkıntılı veya ihtiyaç sahibi başka kişi için üzüntü veya endişe duyar. Kişisel sıkıntılara duyulan ilgi bir başkasının durumuna maruz kalmaktan da doğabilir ancak başka birinin hislerinin (endişe vs.) bireyde yer edinmesi toplum yanlısı olumlu sosyal davranışlardır (Eisenberg, Spinrad ve Knafo-Noam, 2015).

Sempati, başkalarının duygularına ilgi gösterme özelliği ile empatiye benzerdir. Kişi Sempati duyarken asıl kaynağı kendi yaşantılarıdır. Empatide ise empati duyan birey, kendi arzu ve hislerinden uzaklaşarak, kendini bir anlamda karşısındaki kimseyle ilişkilendirir. Empati ve sempati

kişiyeye ait özel bir yaşantıdır. Sempatı duyan birey sempatı duyduğı bireyin üzüntülerinin, sevinçlerinin tüm duygularının etkisi altında kalır, geçirdiğı yaşantılara katılarak bireyle özdeşleşir fakat empatide görülen, empatı yapan bireyin öznelliğidir. Karşısındakine empatı yapan kişi, büyük ölçüde kendi inanç, değer ve yargılarından bağımsız olarak empatı duyduğı bireyin yaşantısına katılmaya çalışır (Kasapoğlu, 2006).

1.3.4. Perspektif Alma (Bakış Açısı Alma)

Perspektif (bakış açısı) alma, genel olarak başka birinin zihinsel durumlarına duyarlı olmayı ifade etmektedir. Perspektif almada bahsedilen zihinsel durumlar, inançlar, arzular, niyetler veya algılar olabilir (Surtees, Butterfill ve Apperly, 2012). Perspektif alma başkalarının sıkıntılarını, ihtiyaçlarını ve duygusal tepkilerini doğru bir şekilde anlayabilmektir. Bu becerilerin empatı ve sempatiye kaynak olup beslediğine ve bunun sonucunda daha kaliteli toplum yanlısı olumlu sosyal davranışlar geliştirdiğine inanılmaktadır (Eisenberg, Fabes ve Spinrad, 2006). Kişiler gerçek anlamda kendilerini diğer insanların yerine koyduklarında, karşısındakine empatı duyması oldukça olasıdır. Ancak bazı durumlarda başkasının bakış açısını hayal etmek, yaşamında oldukça fazla canlandırmalar yapmak, bireyde empatiden daha çok kişisel sıkıntıya sebep olur (Ayten, 2009).

Gelişim psikologları, çocukların perspektif (bakış açısı) alma becerilerinin, karmaşık muhakeme yeteneklerine de yarar sağladığını söylemektedir. Diğer bir yönden kişinin kendi dışındakibirinin bakış açısı ile bakabilme becerisi, arkadaşlık kurmak ve yürütebilmek açısından çocukların gereksinim duyduğı oldukça önemli bir sosyal beceridir (Heagle ve Rehfeldt, 2006).

1.4. PROSOSYAL DAVRANIŞ GELİŞİMİNİ ETKİLEYEN ETMENLER

Bu bölümde prososyal davranışları etkileyen faktörlerden mizaç, yaş, cinsiyet, aile, akran ilişkileri, okul öncesi eğitim, kültür ele alınacaktır.

1.4.1. Mizaç

Mizaç; biyolojik temelli olan, kişinin davranışının altında yatan doğumuyla var olan nispeten gerçekleşen tutarlılıktır (Erden, 2017; Kaya, 2020). Mizaç, duygusal uyarılara doğumdan itibaren yapısal olarak belli bir şekilde otomatik tepki verme yatkınlığıdır (Şahinoğlu, 2010). Mizaç, bireyin yaptığı eylemi ne şekilde yaptığı ile ilgili bir terimdir. Bu noktadan bakıldığında, kişinin davranış biçimi o kişinin mizacı ile aynı anlama gelmektedir (Nalbant, 2016). Çocuğun sosyal çevresini oluşturan bireyler, çocuğun mizaç özelliklerine göre farklı tepkilerde bulunarak çocukla iletişime geçmektedirler. Yani mizaç, diğer insanların çocuğa karşı tepkilerini ve ilişki şekillerini değiştirmekte etki sahibidir. Bu bağlamda bakıldığında mizaç, toplumda yer edinebilmenin, ilişkileri sürdürebilmenin ve sosyalleşmenin önemli bir unsurudur (Özdemir, 2017).

Çocuklardan bazıları mutlu, bazıları öfkeli veya üzgün bir yapıdadır. Çocuklar büyüdükçe, doğumla birlikte getirdikleri mizaç özellikleri yaşlıları ile olan etkileşimlerinde günden güne etkili olmaya başlar. Utangaç bir yapıya sahip olan çocuk, yaşlıları ile bir ilişki başlatmakta zorlanır, bunun sonucunda çoğunlukla yalnız oynar. Bir diğer yönden saldırgan olan bir çocuk yaşlıları ile başlangıçta bir ilişki kurabilse dahi ilişkiyi sürdürmekte problemler yaşamaktadır. Çocukların sahip olduğu farklı mizaç özellikleri, sosyalleşmede önemli yer edinen akran ilişkilerini hem kolaylaştırmakta hem de zorlaştırmaktadır (Özdemir, 2017).

1.4.2. Aile

Çocuğun sosyalleşme döneminde en yakınında anne-babası vardır. Ebeveynler çocuklarını etkileyerek, model olarak onların davranışlarında kritik rol oynarlar (Orçan, 2017). Ebeveynler, çocuklarının olumlu veya olumsuz gerçekleşen sosyal davranışlarına kendi tutum ve hareketleri ile kaynak oluşturmaktadır. Bu nedenle, çocukların prososyal davranış becerilerinin geliştirilmesinde, bu davranışları etkileyen faktörlerden olan anne ve babaların prososyal davranış becerilerine ne derecede sahip olduklarının belirlenmesi büyük önem taşımaktadır (Bağcı Çetin ve Öztürk Samur, 2018).

Çocuklar, sosyal davranışları genel olarak başkalarını model alarak ve taklit ederek öğrenebilirler. Model alınan birey, çocuk tarafından etkili ve güçlü olarak görülen veya sevip saygı duyulan biriye, davranışlarının model alınma ihtimali daha yüksektir. Çocuk yaş aldıkça sosyalleşmesi üzerinde yaşlılarının etkisi artacak olsa bile, okul öncesi dönemde anne ve baba en çok model alınan kişilerdir. Çocuğun yaşadığı evin ikliminde yardımlaşma, paylaşma, iş birliği, olumlu davranışlar ve değerler ile ilgili konuşmalar yapılması onların bu olumlu davranışları daha çok göstermesi ile bağlantılıdır. Örnek vermek gerekirse; babasını bir komşunun eşyalarını taşımasına yardım ederken gören çocuk, kendisi tek başınayken de yardım gerektiren durumu daha çabuk fark edip, buna uygun olan davranışları daha kolay gerçekleştirebilir (Yağmurlu ve Candan Kodalak, 2009).

1.4.3. Yaş

Çocukların yaşları arttıkça, çevreleri ile olan etkileşimleri de artar. Çevresiyle sosyal etkileşim kuran çocukların, sosyal becerileri de bu doğrultuda gelişir. Sosyal becerileri gelişen çocukların davranışları da deneyimleyip tecrübe ettiği olaylara göre farklılık göstermektedir. Prososyal davranışların ortaya çıkmasında, yaşın büyük bir etkisi vardır. Yaşın artması ile olgunlaşma da doğru orantılı artacağından dolayı bazı davranışların gerçekleşmesi için olgunlaşma önemli bir koşuldur (Ekin, 2019; Demir, 2021).

Çocukların ilk yıllardaki prososyal davranış becerileri, yaşamdaki deneyim eksikliği ve çocuğun olgunluğuna bağlı olarak daha basit düzeydedir. Okul öncesi dönemi de içinde barındıran erken

çocukluk ile gelişmeye başlayan prososyal davranış hızı, ilkokulda yoğun bir şekilde artarak devam eder. Yetişkinliğe ulaşıldığında prososyal davranış hızı düşer (Eisenberg, Fabes ve Spinrad, 2006).

Alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde, yaş faktörünün prososyal davranışların üzerinde etkili olup olmadığı ile ilgili farklı bazı yorumlar yapılmıştır. Bu çalışmalardan McGinley ve Carlo (2007) olumlu sosyal davranışlar ile yaş faktörünün birbirini etkilemediğini, birbirlerinden bağımsız olduğunu belirtmişlerdir. Yapılan bu çalışmaya karşın Aktaş ve Güvenç (2006) ise çalışmalarında prososyal davranışlar ile yaş faktörünün birbirinden bağımsız olmadığını, birbirleri üzerinde doğru orantılı bir etki olduğunu ortaya çıkarmışlardır.

1.4.4. Cinsiyet

Türen (2022) yaptığı çalışmayla prososyal davranışlarda cinsiyet değişkenine göre istatistiksel bir farklılık saptayamamış, prososyal davranışların alt boyutlarından olan “paylaşma”, “iletişim becerileri” ve “genel prososyal davranışlarının” cinsiyet değişkenine göre anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır. Bu farklılık, kızların erkeklere göre daha çok prososyal davranış sergilediğini göstermektedir.

Uygun ve Kozikoğlu'nun (2019) yapmış olduğu çalışma “Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Devam Eden Çocukların Sosyal Yetkinlik Davranışları” incelendiğinde kız çocukların sosyal yetkinlik puanları erkek çocuklarından daha yüksek olduğu saptanmıştır.

Sosyal davranışla ilgilenen sosyolojik ve psikolojik teorisyenler kadın ve erkeğe atfedilen toplumsal ve kültürel rollere göre, kadınların erkeklerden daha fazla empatik yönelime sahip olduğunu belirtmişlerdir (Eisenberg ve Lennon, 1983). Çocukların en büyük ihtiyaç ve uğraşlarından biri olan oyunlara bakıldığında, prososyal davranışların cinsiyete göre farklılık gösterdiği gözlenmektedir (Uzmen ve Mağden, 2002). Bu işaretlere bakıldığında, genellikle kız çocuklarının oynamayı tercih ettiği evcilik oyununda anne rolüne girerek bebeklerine bakım verdikleri, acıktığını düşünerek yemek yedirdikleri, ağlayan bebeğin sorununu çözmeye çalışmaları gibi prososyal davranışları görmekteyiz (Çelik Kahraman, 2019).

Diener ve Kim (2004) yapmış oldukları çalışma ile prososyal davranışların, çocuk ve yetişkin erkeklere göre kız çocuklarında ve kadınlarında daha gelişmiş olduğu sonucuna varmıştır. Okul öncesi dönemdeki çocukların yardım etme, paylaşma ve iş birliği gibi olumlu sosyal davranışları, erkeklere göre daha ileri düzeydedir. Kızlara nazaran erkekler bu özellikleri gösterebilmek için destek ve teşviğe ihtiyaç duymuştur.

1.4.5. Kültür

Çocuğun içine doğduğu toplum ve kültür prososyal davranışlarının şekillenmesine yön vermektedir. Çocuk, ait olduğu toplumu gözlemler ve model alır. Olumlu sosyal davranışları daha hızlı veya daha yavaş kazanması, yaşadığı toplumdaki dinamiklere bağlıdır. İnsanların birbirine yardım etmeyi önemli saydığı ve bunu sürekli uygulayan toplumlarda bu davranışa olan eğilim daha fazla olacaktır. Prososyal davranışlarda, cinsiyetler arası farklılaşmanın en önemli sebeplerinden biri, çocukların doğumlarından itibaren almaya başladıkları cinsiyet kalıplarıdır. Prososyal davranışları etkileyen cinsiyet kalıplarının en büyük sebeplerinden biri kültürdür. Ülkemizin de dahil olduğu geleneksel çocuk yetiştirme biçimine bakıldığında, kız çocuklarının daha fazla prososyal davranış sergilemesi beklenir, olumlu sosyal davranışlar gerçekleştiğinde daha fazla dllendirilmektedirler (Uzmen ve Mağden, 2002).

1.4.6. Akran İlişkileri

Erken çocukluktaki akran ilişkileri; o dönemdeki sosyal ilişkileri, yaşantıları, prososyal davranışları biçimlendirmekle birlikte kişinin gelecekteki sosyal-duygusal uyumunu da etkileyebilmektedir. Akranlarıyla sağlıklı ve pozitif ilişkiler kurup yürütebilen çocukların, prososyal gelişimleri de başta olmak üzere pek çok farklı gelişim alanlarında da kısa ve uzun vadede pozitif yönde ilerlemeler olacaktır (Gülay, 2009).

Çocuklar, yaşıtları ile sadece birbirleri ile eşit ilişkilerde öğrenebilecekleri yeni beceriler edinirler. Bilişsel, sosyal ve prososyal davranış becerisini geliştirirler. Empati, rekabet ve iş birliği yapmayı öğrenirler. Edindikleri bu beceriler ile başka insanlarla birlikte uyum içinde yaşarlar (Çetin, Bilbay ve Kaymak, 2001).

1.5. DEğER NEDİR?

Değer kavramı Türkiye’de ve dünyada son yıllarda önemli bir kavram olarak literatürde yer almıştır. Bu kavram üzerine önemli tartışmalar ve araştırmalar yapılmaktadır (Güçlü, 2015).

Değer sözcüğü Türk Dil Kurumu’na göre “*Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet, üstün nitelik, meziyet, kıymet, üstün, yararlı nitelikleri olan kimse*” (TDK,2019) olarak tanımlanmaktadır.

Değerler kişinin düşünme, tercih yapma, analiz etme ve her türlü hareketleri üzerinde etki gösteren ilkeler ve kurallardır. Bu kurallar kişinin hareketlerini kontrol eden bir sonraki adımı neye göre atması gerektiğini düşündüren, yapılan davranışların yaşanılan toplum önünde hoş karşılanmasını sağlayan dışsal kontrol yerine kişinin içsel kontrolünü geliştirmeyi amaçlayan normlardır (Sapsağlam ve meroğlu 2016).

Schaefer (2012), değerleri insanın hayatındaki seçimlerini motive eden ve ışık gösteren iyi ve güzel bilişsel prensipler olarak açıklamıştır. Bu bağlamda değerler; genel olarak bir davranışın veya ideolojinin değeri veya önemi çıkış noktası alınarak yapılan bireysel seçimler veya toplumun bir ferdi olarak bir bireyin kabullenilen hedefleridir (Dede, 2007).

Kişilerin kendileri için mühim olarak nitelendirdikleri bazı davranış ve tutumlar vardır. Değerler, yaşamımıza dair olan amaçlarımızı, dünya görüşümüzü, kararlarımızı etkileyen, inandıklarımızı yansıtan ve hayat kurallarımızı oluşturan bir tercihtir. Genel bağlamda baktığımızda ise toplumların yargılarını oluşturan, herkesçe kabul edilen davranış ve tutumlar bireylerin değer tercihlerine etki etmekte kişinin hayatına şekil vermektedir. Değerler bu yönüyle hayatın pek çok alanında yer almaktadır (Turan ve Ulusoy, 2015).

İnsan fitratı bakımından iyi veya kötü, kurt ya da kuzu değildir. Dönemin imkanlarına ve durumuna göre makul iyi yönde bir kişilik yapısı oluşturabildiği gibi, en kaba tabirle bir yaratığa da dönüşebilmektedir. İnsanın iyi ve olgun bir karaktere sahip olmasına öncülük eden en önemli yol gösterici kılavuz değer kavramıdır. Dürüstlük, doğruluk kendini ifade edebilme, saygı sevgi, güven gibi kavramlar kendimizin ve başkalarının hayatını anlamlı kılan değerlerdir, iyi insan olabilme, çevremize güven veren birey olmak için oldukça önemlidirler. Değerler, iyi veya kötü insan olmanın parametrelerini gösteren, doğru bir ölçüt, kişisel mutluluğun toplumsal barış ve huzurun en önemli referansıdır. Değerlere uygun doğru bir yaşam, daima bir ödev düşüncesinin ötesine geçer, hayata dair mutluluğunun çoğalmasını, huzur ve esenliğin artmasında büyük bir rol oynar (Çağlayan, 2013; Hökelekli, 2013). Değerler genel olarak kendi çizgileri içerisinde ortak paydaları barındırıyor olsa bile, değerlere olan bakış açısı ve anlamlandırılması toplumlara ve kültürlere göre farklılık göstermekte süreç ile değişime uğramaktadır. Tüm toplumlar, bünyelerinde barındıkları bireylerden kendilerine ait değerlere uygun davranışlar sergilemesini bekler. Bir ülkede nezaket farklı anlamlandırılırken başka bir ülkede bambaşka bir şekilde temsil edilebilir. Bu bağlamdan dolayı tüm zamanları, toplumları kapsayan bir değer tanımı yapmak oldukça güçtür. (Sapsağlam ve Ömeroğlu 2016; Bilir, 2022). Değerler, bireylerin davranışlarını ve tutumlarını yönlendirmektedir. Bundan dolayı değerleri evrensel bir kavram olarak kabul etmek ve değerlerin farklı kişiler tarafından nasıl anlaşıldığını anlayıp görebilmek oldukça önemlidir (Ülavere ve Veisson, 2015).

1.5.1. Değer Teorileri ve Sınıflandırmaları

Değer kavramının birden fazla tanımı olduğu gibi birden fazla farklı teori ve sınıflandırmaları da mevcuttur. Yapılan sınıflamalar ve teoriler değerlerin birçok farklı yönüne değinmekte ve bunları baz alarak değer kavramının bireysel, sosyal, toplumsal veya ekonomik yönüne açıklık getirmektedir

(Sapsağlam, 2015). Bu alanda en çok kabul gören “değer” teorileri ve sınıflandırmalarından bazıları şunlardır;

1.5.2. Rokeach Değer Sınıflaması

Rokeach’ın 1973’te yaptığı çalışmalar değerleri amaç ve araç değerler olmak üzere iki farklı başlık altında ayırmıştır. Amaç değerlerin genel olarak hayatın temel hedeflerini (mutlu olmak, refah bir hayat, eşitlik, adalet, ulusal güvenlik vb.), araç değerlerin ise daha çok özümseven bu hedeflere ulaşmak için kullanılabilecek davranış tarzlarını (hırslı olmak, neşeli olmak, bağımsızlık, sevecenlik vb.) içermektedir. Rokeach oluşturduğu her iki değer grubunu da 18 farklı değer içerecek şekilde derecelendirmiştir (Rokeach 1973, akt. Samur 2011).

Tablo 1. 1 Rokeach Değer Sınıflaması

<i>Gaye/ Amaç</i>	<i>Değerler Vasıta/Araç Değerler</i>
<i>Aile güvenliği</i>	<i>Bağımsız olma</i>
<i>Barış içinde bir dünya</i>	<i>Bağışlayıcılık</i>
<i>Başarılı olma</i>	<i>Cesaret</i>
<i>Bilgelik</i>	<i>Dürüstlük</i>
<i>Dini olgunluk</i>	<i>Entelektüellik</i>
<i>Eşitlik</i>	<i>Geniş görüşlülük</i>
<i>Gerçek dostluk</i>	<i>Hırslılık</i>
<i>Güzellikler dünyası</i>	<i>İtaatkârlık</i>
<i>Heyecan verici bir hayat</i>	<i>Kendini kontrol etme</i>
<i>İç huzur</i>	<i>Kibarlık</i>
<i>Kendine saygı</i>	<i>Kendine hâkim olma</i>
<i>Mutluluk</i>	<i>Mantıklılık</i>
<i>Gerçek dostluk</i>	<i>Neşelilik</i>
<i>Özgürlük</i>	<i>Sevecenlik</i>
<i>Rahat bir hayat</i>	<i>Sorumluluk sahibi olma</i>
<i>Sosyal kabul</i>	<i>Temizlik</i>
<i>Ulusal güvenlik</i>	<i>Yardımseverlik</i>
<i>Zevk</i>	<i>Yaratıcılık</i>

(Samur, 2011)

1.5.3. Schwartz'ın Değer Teorisi

Shalom Schwartz değerleri; sosyal bir durumda yer alan kişilerin davranışlarına karar vermede, insanları, olayları ve eylemleri değerlendirmelerinde ve yaptıkları bu değerlendirmeleri açıklamalarında onlara ışık olan kavram olarak tanımlar. Schwartz ve arkadaşları, dünyada evrensel değerlerin var olup olmadığını eğer varsa bu değerlerin neler olduğunu tespit etmek amacıyla deneysel bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. Schwartz, evrensel değerleri 3 farklı insan gereksinimiyle ilgili olduğunu varsaymıştır. Bu gereksinimler; biyolojik, sosyal uyum gereksinimleri ve ekiplerin mutluluk ve hayatta kalmayla ilgili ihtiyaçlardır. Yaptıkları çalışma neticesinde, 56 özel ve 10 çeşit evrensel değer olduğunu öne sürmüştür (Schwartz, 1992 akt. Samur, 2011).

Tablo 1. 2 Schwartz Değer Sınıflaması

Güç:	<i>Otorite, liderlik, baskınlık</i>
Başarı:	<i>Yetenek, hırs, etki, zekâ ve özsaygı.</i>
Haz:	<i>Memnuniyet ve hayattan zevk alma.</i>
Dürtü:	<i>Tehlikeli işler, türlü yaşam, heyecanlı yaşam.</i>
Kendi kendini yönetme:	<i>Yaratıcılık, özgürlük, bağımsızlık, merak, kendi amaçlarını seçmek.</i>
Evrensellik:	<i>Açık fikirlilik, bilgelik, sosyal adalet, eşitlik, barışçıl bir dünya, güzel bir dünya, doğayla bütünleşme, çevreyi korumak, iç huzur.</i>
Gelenek:	<i>Kişinin hayattaki yerini kabul etme, alçakgönüllülük, içtenlik, geleneklere saygı, ölçülülük.</i>
Uyum:	<i>Öz disiplin, kurallara uyma.</i>
Güvenlik:	<i>Temizlik, aile güvenliği, ulusal güvenlik, sosyal düzende istikrar, iyiliklere karşılık verme, sağlık ve ait olma duygusu.</i>

Shalom Schwartz'ın gruplamış olduğu değer tipleri oluşturulmuş olan değer sistemlerinin anlaşılmasını ve birbirleri arasındaki ilişkinin fark edilmesine imkân sağlamaktadır. Schwartz'a göre var olan değerler arasındaki ilişkinin yapısını tanımlayabilmek için, her bir değer içinde barındırdığı psikolojik, pratik ve sosyal sonuçları izleyen hareketlerin, başka değerler ile izlenilerek oluşan eylemlerle/ davranışlarla zıtlaşıp çatışacağını ya da eşleşip uyuşacağını varsaymaktadır. Shalom Schwartz, bu çatışma ya da uyuşmaların bahsettiği değer tiplerinin aralarındaki ilişkinin başlangıç noktası olan evrensel potansiyel önermelerin eş zamanlı bir şekilde yürütülmesi neticesinde ortaya çıktığını ifade etmektedir (Özkul, 2007).

1.5.4. Spranger'in Değerler Sınıflandırması

"Types of Man" kitabını yazan Alman psikolog Edward Spranger, değerleri altıya ayırmış ve belli başlıklar altında toplamıştır. Bu başlıklar, etik, teorik (bilimsel), ekonomik, siyasi, sosyal ve dini değer gruplarıdır. Bu değer sınıflamaları ileriki yıllarda Allport ve ekibi tarafından ölçeğe dönüştürülmüştür. Spranger, oluşturduğu değer grubuna bağlı kalarak altı insan tipi ortaya çıkarmıştır (Akbaş, 2004).

Tablo 1. 3 Spranger'in Değerler Sınıflandırması

1.Bilimsel Değer:	Gerçeğe, bilgiye, idrak etmeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan bireyler deneysel, analitik düşünebilen, mantıklı ve entelektüeldir.
2.Ekonomik Değer:	Faydalı ve pratik olanı önemser. Ekonomik değerlerin yaşamda önemli bir yer edinmesi gerektiğini belirtir.
3.Estetik Değer:	Simetri, uyum, eşitlik ve şekle önem verir. Kişi yaşamı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için bir gereksinim olduğunu belirtir.
4.Sosyal Değer:	Başka insanları sevmek, yardımsever olmak ve bencil olmama esastır. En yüce değer insan sevgisidir. Nazik, kibar ve sempattir, bencil değildir.
5.Politik Değer:	Her şeyin üstünde bireysel bir güç, etki ve ün vardır. Önemli olan güçlü olmaktır.
6.Dini Değer:	Evreni bir bütün olarak kabullenir ve kendisini onun bütünlüğüne ilişkilendirir. Dini inançları uğrunda dünyevi keyiften feragat eder.

1.5.5. Okul Öncesinde Değerler Eğitimi

Eğitim, dünyaya gözümüzü açtığımız ilk andan itibaren başlayıp yaşam boyu devam eden uzun bir süreçtir. Bu uzun soluklu sürecin istisnasız en önemli periyodunu, insan beyninin ve sinir sisteminin en yoğun ve hızlı geliştiği ilk beş yaş oluşturur. En nitelikli ve yoğun öğrenme bu dönemde görülür. Okul öncesi dönem, kazanılan becerilerin en verimli geliştiği üst düzey tecrübelerinin edinildiği, kişinin sağlıklı bir kişilik yapısı geliştirmesinde, inanç ve değer yargılarının oluşmasında, toplumda söz ve sorumluluk sahibi olmasında etkili olduğu dönemdir. Tüm bu becerilerin büyük çoğunluğunun üç- altı yaş civarında edinildiği ortaya konulmuştur. Bu sebeple, okul öncesi dönemde çocuğun zihinsel, duygusal, sosyal gelişimi için onu destekleyecek uyarıcı ve eğitici bir çevre oluşturulmasına büyük önem verilmelidir (Cihandide, 2014).

Çağımızın kaçınılmaz bir getirisi olan teknolojik gelişmeler ile hızlıca küreselleşen toplumlar ve bu küresellik doğrultusunda, unutulmaya başlanan toplumsal değerler sorunu ortaya çıkmıştır. Bu sorun yalnızca bir ferdi değil tüm insanlığı etkilemektedir ki bu sorunlar tüm dengeleri değiştirmekte, sosyal, siyasi ve kültürel yozlaşmalara sebep olmaktadır. Bu gelişmelerden toplumda en çok etkilenen kısım hiç şüphesiz çocuklardır. Sağlıklı toplumun devamlılığında, huzur, refah ve mutluluğunda büyük bir öneme sahip olan değerleri çocuklarımıza öğretmemiz oldukça önemlidir. Bu doğrultuda unutulmaya başlanan değerleri çocuklara nasıl aktarırız problemi ortaya çıkmaktadır. Şüphesiz bu problemi çözecek en önemli gereklilik okullarda değerler eğitime yer verilmesidir (Turan ve Ulusoy, 2015). Okul öncesi dönem, çocuğun kişiliğinin oluşmaya başladığı kendini ben olarak şekillendirebildiği en önemli dönemdir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından 1-5 Kasım 2010 tarihlerinde başkent Ankara’da gerçekleştirilen 18. Milli Eğitim Şura’sında uygulanması beklenen değerler eğitimi ile ilgili önemli tavsiye kararları alınmıştır (MEB, 2010). 2013 okul öncesi eğitim programında temel değerleri kapsayan (iş birliği, saygı, sevgi, hoşgörü, arkadaşlık, yardımseverlik, iş birliği, öz denetim, dürüstlük) kapsayan 19 farklı kazanım belirlenmiştir (Sapsağlam ve Ömeroğlu 2016).

Değerler, toplumun birlikteliğinde, huzur içinde yaşamasında, mutluluğunda büyük bir öneme sahiptir. Bireyleri iyi olana, güzel olana ve doğru olana yönlendiren büyük bir güçtür. Aile ile olan etkileşimde, küçük-büyük iletişimde, iş veren çalışan, arkadaşlık-dostluk ve hatta düşmanlık ve çatışma halinde bile bir değerlerin varlığına ihtiyaç duymaktayız. Bir bayrak altında millet olabilmeyi sağlayan, birbirini anlamaya ve empati yapabilmeye imkân sunan ortak paydalarımızdan oluşturduğumuz değerlerimizin varlığıdır. Toplumların varlığını sürdürüp, ortaklaşa oluşturup paylaştığı değerlerini yeni nesillere doğru ve güzel bir şekilde aktarması oldukça önemlidir (Yeniay, 2019).

Okul öncesi dönemde çocuğa değerler eğitimi verilirken ihtiyacı olan ahlaki gelişimi destekleyen ahlaki değerlere, toplumsal gelişimini destekleyen toplumsal değerlere ve kişisel gelişimini

destekleyen kişisel değerlere büyük önem verilmeli; geleceğe nitelikli, saygın bir birey yetiştirmenin yolunun buradan geçtiğini bilerek eğitim programı hazırlanmalıdır. Bu şekilde gerçekleştirilen nitelikli bir değerler eğitimi sayesinde, çocuk hem evrensel hem de toplumsal değerleri benimseyecektir. Böylece çocuk hem kendi benliğini hem de yaşadığı toplumu anlayacaktır (Arıkan, 2011). Çocukların değerleri bir davranış olarak kazanabilmesinde yalnızca okul içinde gerçekleştirecekleri faaliyetler yeterli değildir. Çocuğun etrafındaki herkesin özellikle model aldığı yetişkinlerin doğru tutum ve davranışlarda olması, değerleri hayatlarında yaşatabilmeleri çocukların değer davranışlarını kazanabilmesinde oldukça önemlidir (Haktanır, 2018).

Okul öncesinde değerler eğitimi verilirken okulun genel havasının bu değerleri teorikte bırakmayıp uygulayarak tüm eğitim sürecine “değer” olgusunu aksettirecek şekilde uygulamasına dikkat edilmelidir. Aktarılabak değerler kadar öğrenme ortamının da oldukça etkili olduğu unutulmamalıdır. Bütün bu eğitim sürecinde verilecek olan değerler eğitimi ile çocuklar değerleri rutinleri bozulmadan doğal bir şekilde öğrenecektir. Böylece çocuklar toplumsal rollerini de yerine getirecek, öğretmenlerin ve velilerin olumlu tutumları ile değer davranışlar kazanılacaktır (Ülaver ve Veisson, 2015; AKTO ve AKTO, 202

1.5.6. Okul Öncesi Dönemde Kazanılmaya Başlayan Değerler

Var olduğumuz yüzyılda yaşadığımız dünya pek çok açıdan hızlı bir değişime uğramaktadır. Yaşanan bu değişime ayak uydurabilmesi gelecek neslin kültürel açıdan çatışma yaşamaması adına değerlerin çocuklara aktarılması gerekmektedir (Yeniay, 2019).

İnsanın değer sisteminin inşasında okul öncesi dönem oldukça önemlidir. Okul öncesi dönem insanın ilk değer yargılarını öğrendiği 0-6 yaş dönemini kapsamaktadır. Bu dönemde çocuklar, büyük ölçüde anne-babalarının ve çevrelerindeki diğer insanlarla/karakterleri ile özdeşim kurarak değer yargılarını edinirler (Sapsağlam, 2021). Çocuğun ihtiyacına yönelik okullarda verilecek olan değerler ile çocukların ruhsal, sosyal, psikolojik gelişimlerini destekleyen yaşadığı topluma entegre olmuş, değerlerini kabul eden sağlıklı çocuklar yetişecektir (Dilmaç ve Şimşir, 2016).

Ogelman ve Sarıkaya (2015) tarafından gerçekleştirilmiş olan çalışma sonucunda okul öncesi öğretmenlerinin değer denildiğinde akıllarına ilk olarak saygı, sevgi, hoşgörü, sorumluluk yardımseverlik, dürüstlük, iş birliği ve nezaket geldiği görülmektedir. Öğretmenler bahsedilen değerlerin çocuklara kazandırılmasının ileriki yıllarda onların hayatlarını kolaylaştıracağını ve toplumsal yaşam düzeni içinde gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Okul öncesinde verilecek olan değerler çocuğun gelişimine uygun ve sistemli bir şekilde verilmelidir.

1.5.6.1. Sevgi

Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde sevgi, sevilme ihtiyacı hiyerarşinin üst basamaklarında yer alır. Sevgi basamağında olan insanlar sosyal ilişki kurar, etrafındaki diğer kişiler ile ilişki geliştirir, toplumsallaşır ve bir gruba ait olur. (Maslow, 1943) Türk Dil Kurumu'na göre sevgi sözcüğü: *İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu* (TDK,2019) olarak tanımlanmaktadır.

Sevgi değeri hayatın ilk dönemlerinde çocuklara kazandırılması gereken önemli bir kavramdır. (Atabey, 2014). Çocuklar genellikle ilk olarak tüm ihtiyaçlarını karşılayan ona bakan tüm ihtiyaç ve isteklerini anında karşılayan kişilere sevgi duyar. Bu kişiler genelde çocuğun bağlandığı anne veya anne konumuna geçen kişidir. Çocukların sevgi gösterebilmesi için önce sevgi alması gerekir. Sevgi kavramının oluştuğu ilk yer ailedir. Çocuk önce kendisini sever veya kendisine iyi gelen şeyi sevmeyi tercih eder. Fakat daha sonra anneden gördüğü sevgiyi anneye ve etrafındakilere yansıtmaya başlar. Sevgi karşılık görmediği sürece etkisini kaybeder, söner. Sevgi dolu çocuklar büyötmek için çocuklara sevgi gösterilip bu duygu pekiştirilmelidir (Hökelekli, 2013).

1.5.6.2. Saygı

Saygı; bir bireye, bir varlığa karşı dikkat ederek, ölçölü olmaya neden olan özel ve önemli bir tutum şeklinde açıklanabilir. Saygıda asıl mühim olan kendimize nasıl davranılmasını arzu ediyorsak başkalarına da aynı davranışı gösterebilmektir. Bundan dolayı saygı her bireyde muhakkak olması gereken özelliklerden biridir. Kişilerin yalnızca etrafına karşı değil kendisine de tabii olarak göstermesi gereken bir değerdir. Tüm ebeveynler, çocuklarının kendilerine ve etraflarındaki diğer bireylere karşı saygılı olmalarını ister. Bundan dolayı kendi kültürümüzde büyüklere saygı ve itaat çok büyük bir yer kaplamaktadır. Çocuklara verilecek olan saygı eğitiminde anne ve babanın davranışları ve tutumları çok önemlidir. Ebeveynlerin çocuğa saygının sınırını çizmesi ve nerede nasıl davranacağını model olarak öğretmesi gerekmektedir (Hökelekli, 2013).

Toplumların beraberce huzur ve birliktelik içinde yaşamalarının en önemli nedenlerinden biri şüphe götürmez şekilde saygıdır. Kişilerin başkalarına duydukları saygı, kendilerine de duydukları saygıyı ifade etmektedir. Kendine saygı duymanın başlangıcı okul öncesi dönem olarak gösterilebilir. Çocuk, okul öncesi dönemde sosyalleşip toplumsal kaidelerin farkına vardıkça saygı duygusunu da geliştirmektedir (Pighin, 2005).

1.5.6.3. Güven /Güvenilirlik

Güven, kavramsal olarak özünde inanç ve beklenti barındırmaktadır. Kişinin karşı tarafın adil, ahlak sahibi ve öngörülebilir davranışlarda bulunacağına dair inancını temsil eder. Türk Dil Kurumu'na göre: *Korku, çekinme ve kuşku duymadan inanma ve bağlanma duygusu, itimat, güvenilirlik ise sözünde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmayan, doğru (kimse)* (TDK, 2019) olarak tanımlanmaktadır.

Güven, bilişsel bir kavrayıştan ziyade kişinin bağlılığını ifade eden olumlu yönde etki eden bir inanç şeklidir. Güven duygusu insanın kendi benliğine ait bir özellik olmasına karşın, toplumsal boyutları da olan çok yönlü bir değerdir. İnsanlar için güvenilir olmak, başkalarına güvenmek kadar önemli bir davranıştır (Hökelekli, 2013). Güven duygusu toplumsal işleyişin, insanların kişisel yaşantılarının, toplumlardaki ekonomik ve demokratik atakların ve gelişmelerin de referans kaynağıdır (Türen, 2022).

1.5.6.4. Doğruluk /Dürüstlük

Doğru olmak; bireyin inancında, fikirlerinde, söz ve davranışlarında gerçeğe uygunluğu olarak tanımlanabilir. Doğrulukta hakikat ile eşleşme ve olanlarla uyuma durumu vardır. Dürüst olmak ise kişinin yapmacık olmaması, oynamaması, neyse olduğu gibi görünmesi olarak tanımlanmaktadır (Hökelekli, 2013). Dürüstlük değerini çocuğa kazandırırken yapılması gereken en önemli eylem, doğru bir model olmaktır. Çocuk dürüstlük ile çelişen tüm durumları fitratı gereği kendisi yapamayacağı için ailesinden öğrenmektedir. Aileler bu durumu engelleyebilmek için dürüst davranarak model olmalıdırlar (Pighin, 2005)

1.5.6.5. Sorumluluk

Sorumluluk, kişinin ödev olarak üstlendiği veya kendisine verilmiş olan bir işi ne olursa olsun sonuna getirene kadar yapma ve istenildiğinde bu işin hesabını verebilme ile ilgili bir duygudur. Sorumluluk duygusu, yaşanan toplumsal çevrenin gerçeklikleri ile ideal olarak görülen hayat kurallarının bireylerin akılları arasında oluşan karşılıklı ilişkinin bir sonucudur (Özen, 2015).

Sorumluluk, fitratı olarak doğumla beraber çocukta var olmaya başladığı gibi yaşamın ilerleyen yıllarında da doğru koşulların sağlanması ile de kazanılmaktadır. Çocuklarda bu duygunun gelişebilmesi için önemli faktörün ebeveynlerin davranış ve tutumlarına bağlı olduğu bilinmelidir. Ebeveynler, çocuğun sorumluluk duygusunu geliştirmek için evde çocuklara sorumluluk duygusunu geliştirecek davranışlarda bulunmalı ve çocuğun bu süreçte aktif olarak yer almasına izin verilmelidir. Çocuğa yapmış olduğu davranışın veya seçimlerin sonuçlarına sorumlu olma imkânı verildiğinde çocuğun sorumluluk duygusu da gelişecektir (Hökelekli, 2013).

1.5.6.6. Yardımseverlik

Yardımseverlik, toplumda birlikte yaşayan kişiler arasındaki bağılılığı güçlendiren, noksanlıkları gideren, boşlukları dolduran duygudur. Yardımseverlik, toplumlardaki iş birliğinin ve bağılılığın neticesi olarak meydana gelmiş bir dizi davranışlardır. Yardımseverlik değerini sadece maddi olarak düşünmemek gerekir. Bazen bir sözü, bazen bir derdi paylaşmak ve destek olmak, bazen bir soruna umut olmak da yardımseverlik duygusunun bir göstergesidir. Bu noktadan bakıldığında yardım etmek için kişilerin çok parasının olmasına gerek yoktur, asıl önemli olan çok vermek değil gönülden verebilmektir (Aktepe, 2010).

Yardımsever olmak yetişkinlere göre çocuklarda daha basittir. Anne ve babalar çocuklarını yardımsever bireyler olarak yetiştirmelerini istedikleri takdirde, çocukların erken yaştan itibaren yardım ile ilgili olan davranışlarını, tekliflerini reddetmeden gerçekleştirmelerine fırsat tanımalıdır. Gerçekleştirdikleri yardım davranışında kalıcılığı sağlamak için çocuk onurlandırılmalı, bu davranışın kendiliğinden ortaya çıkması için çocuğa örnek olmalı ve yardımseverlik davranışlarında çocuk takdir edilmelidir (Pighin, 2005).

1.5.6.7. Hoşgörü

Hoşgörü, kişilerin kusur veya ayıplarına göz yummak, farklılıklara karşı saygılı ve kabul edici olma, farklı cins, ırk, soy, deri rengi, sınıf, dil, din ve inançlardan rahatsızlık duymamaktır. Türk Dil Kurumu'na göre: *Her şeyi anlayışla karşılayarak olabildiği kadar hoş görme durumu, müsamaha, tolerans*: (TDK, 2022) olarak tanımlanmaktadır.

Hoşgörüye sahip insan karşısındakinin ve kendisinin hatalı olabileceğinin bilincinde, önyargıdan uzak, tevazu sahibi, kin gütmeyen, herkesi varlığı ile kabul eden bireylerdir (Hökelekli, 2013).

Hoşgörü değeri ile toplumlar uzlaşabilir, bütünleşerek huzurla varlıklarını sürdürebilir. Kalıtsal olmayan sonradan öğrenilen hoşgörü değeri, çocuklara önce aile daha sonra ise çevre ile öğretilir. Çocukların hoşgörü sahibi bireyler olabilmesi için bu önemli değer önce aile ve çevresi ile daha sonra ise okullarda eğitim yolu ile kazandırılmalıdır (Aktepe ve Yalçinkaya, 2016).

1.5.6.8. Nezaket

Toplumu ilgilendiren bir davranış olan nezaket, insanların birbirleri ile olan etkileşimlerini uyumlu bir şekilde devam ettirebilmeleri için gerekli olan, kişilerin dahil oldukları iletişim durumlarında başarılı olmalarını sağlayan en büyük etkidir. Her toplumda nezaket algısı ve gerçekleştirme şekilleri kültürlerine, coğrafyalarına, normlarına göre farklılık gösterse bile nezaket evrensel bir değerdir. Nezaket dil içinde de önemli yer tutar (Ayırır, 2020).

Nezaket değeri kişiler arası ilişkide büyük yer edinen, günlük yaşamı şekillendiren önemli bir değerdir. Nezaket ve saygı değerleri birbirleri ile ilişkilidir. Saygı değeri gibi nezaket değeri de ailede kazanılmakta olup, ailelerin çocukları ile kurdukları iletişim ve davranış şekliyle kendini göstermektedir. Bundan dolayı nezaket sahibi çocukların olabilmesi için öncelikle nezaket değerine sahip aileler olmalıdır (Sapsağlam ve Ömeroğlu 2016).

1.5.6.9. Arkadaşlık

İnsanların en büyük ihtiyaçlarından biri de iletişim kurmaktır. İnsanlarda tüm canlılar gibi birbirleri ile iletişim halinde toplu halde yaşarlar. Kişilerin kurmuş oldukları bu ilişkiler birbirlerinden farklıdır. Bu ilişkilerin en önemli biçimlerinden birisi de arkadaşlıktır (Öztürk, 2016). Türk Dil Kurumu'na göre: Arkadaş olma durumu, arkadaşça yakışır davranış, omuzdaşlık, ünsiyet: (TDK, 2022) olarak tanımlanmaktadır. Çocuğun arkadaşlığa dair ilk tecrübesi ailesi ile kurduğu etkileşimdir. Bu tecrübe çocuğun gelecekteki kurduğu arkadaşlık ilişkilerine de referans olacaktır. Genel olarak oyun ile kurulan arkadaşlık tecrübesi çocuğun yaşama dair pek çok kural, beceri ve rutini edinmesine olanak sağlar. Tüm bu sebeplerden dolayı ailenin çocuğuna karşı iyi bir arkadaş olma sorumluluğu bulunmaktadır (Sapsağlam ve Ömeroğlu 2016).

1.6. İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

1.6.1. Prososyal Davranışlar İle Yurtiçinde Ve Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Uzmen ve Mağden (2002), okul öncesi kuruma devam eden 6 yaş çocuklarının olumlu sosyal davranışlardan (prososyal davranış) paylaşma ve yardım etme davranışlarının, içeriğinde bu davranışları bulunduran resimli çocuk kitapları ile desteklenip desteklenmediğini belirleyebilmek için Ankara'da bulunan 40 çocuk ile çalışmıştır. Deneysel olarak yürütülen bu çalışmanın sonucunda prososyal davranışları içinde bulunduran resimli çocuk kitaplarının yardım etme ve paylaşma davranışları üzerine etkisi olduğu, kız çocuklarının yardım etme davranışları, erkek çocukların ise paylaşma davranışlarında çok daha etkili olduğu bulunmuştur.

Aydın (2021) İstanbul'da bulunan bir anaokulunda 13-70 ay aralığında olan 62 kız 79 erkek toplam 141 çocuk ile çalışmıştır. Çalışılan yaş grupları serbest oyun, etkinlik ve yapılandırılmış oyun zamanlarında birden fazla olacak şekilde toplam 500 dakika gözlemlenmiştir. Yapılan gözlemler, araştırmacı tarafından kayıt altına alınmıştır. Yapılan gözlemler neticesinde prososyal davranışların yaşamın ilk yıllarında itibaren var olduğu saptanmıştır. Yardım, paylaşma, rahatlama ve itaatkâr olumlu sosyal davranışların ilk yaşlardan itibaren görüldüğü, iki yaşından sonraysa iş birliği ve bilgi verme gibi olumlu sosyal davranışları gerçekleştiği, tüm bu davranışların yanı sıra kendisi dışındaki insanların

hakkını koruma, motive etme gibi başkalarının iyiliğini düşünme gibi davranışlarınsa 2 yaştan itibaren gözlemlendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Bağcı ve Samur (2015) yılında yapmış oldukları çalışma ile okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile anne-babalarının prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesine yönelik ilişkisel tarama modeli kullanılarak, Aydın ilinde bulunan MEB'e bağlı, bağımsız anaokulları ile ilkokulların ana sınıflarında eğitim görmekte olan, tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılarak seçilen 200 çocuk ve bu çocukların ebeveynleri (200 anne ve 200 baba) ile çalışılmıştır. Araştırmaya yönelik verilerin toplanabilmesi için; anne-baba ve çocuğa ait bilgileri bulunduran "Genel Bilgi Formu", çocukların prososyal davranışlarını ölçmek için "Çocuk Prososyallik Ölçeği", anne babaların prososyal davranışlarını belirlemeye yönelik "Yetişkin Prososyallik Ölçeği" kullanılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda anne-baba prososyallik puanı ile çocuğunki arasında pozitif yönlü anlamı olan bir ilişki görüşmüştür. Çocukların prososyal davranış becerilerinin geliştirilmesinde ebeveynlerin, kardeşlerin etkileşimlerinin olumlu bir etkisi olduğu görülmüş, prososyal davranışların şekillenmesinde çocuğun hayatına giren kardeşinde büyük etkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Çocuk prososyallik ölçeği anne formu puanlarının kardeş sayısına göre anlamlı olan bir farklılık olduğu gözlemlenmiştir.

Kumru, Carlo ve Edwards (2004) yaptıkları çalışma ile ergenlik çağındaki gençlerin prososyal davranışlarında yaş grubu ve cinsiyet farklılıkları ile bu davranışların anne-baba ve akran bağılılıkları, toplumsal değerler, olumlu sosyal davranışla ilgili ahlaki çıkarım, empati ve diğer insanların bakış açısını görebilme değişkenleri arasındaki ilişkileri incelemiştir, Ankara ilindeki ilkokul, ortaokul, lise ve üniversitede eğitim gören 250 kız 300 erkek olmak üzere toplam 550 kişi ile çalışılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda MANOVA bulgularına göre; Türk ergenler büyük çoğunlukla toplulukçu sosyal davranışlara yatkındır. Bir diğer yaygın davranış ise özgeciliktir. Küçük ergenlerin daha çok kamusal ve itaatkâr, büyük yaşlardaki ergenlerinse daha fazla özgeci ve gizli prososyal davranışlar sergiledikleri gözlemlenmiştir. Erkek ergenlerin kamusal, kızlarınsa daha çok duygusal, itaatkâr ve gizli prososyal davranışlara yatkın oldukları ortaya konulmuştur. Son olarak yapılan çoklu hiyerarşik regresyon analizleri kamusal olumlu sosyal davranış akran bağılılığı (negatif yönde) ve toplulukçu değerlerin, duygusal olumlu sosyal davranış anne-baba (negatif yönde) ve akran bağılılığı, toplulukçu değerler ve empatinin; özgeci olumlu davranış toplulukçu değerler ve empatinin (ikisi de negatif yönde); itaatkar ve gizli olumlu sosyal davranışları akran bağılılığı, toplulukçu değerler, ahlaki muhakeme ve başkalarının bakış açısını almanın manidar olarak yordadığı bulunmuştur.

Dunfield, kuhlmeier, O'Connel ve Kelley (2011) 18-24 aylık bebeklerin yardım etme, paylaşma, rahatlatma gibi başkalarına yönelik olan prososyal davranış gösterme yeteneklerini deneysel olarak incelemiştir. Araştırmanın sonucunda 18 ve 24 aya dahil her iki gruptaki bebekler tanımadıkları

yardıma ihtiyaç duyan yetişkinlere yardım etme ve paylaşma davranışlarında, yardım gerektirmeyen durumlara göre daha fazla prososyal davranış göstermiştir. Görevler arasında bir ilişki olmamasına karşın bebekler aynı sıklıkta davranışları tekrar etmişlerdir. Bu çalışma doğrultusunda prososyal davranışın yapısı ve prososyal bir eğilimin varlığına yönelik çıkarımlar yapılmıştır.

Knafo ve plomin (2006), çocukların prososyal davranışlarına, genetik ve çevresel unsurların ebeveyn tutumlarının ve disiplin anlayışlarının bir etkisinin olup olmadığı araştırmışlardır. Örneklemi oluşturan 3, 4 ve 7 yaşındaki ikiz çocuklar ebeveynler ve öğretmenleri tarafından değerlendirilmiştir. Araştırmaya göre çevre ebeveyn pozitifliğini etkilemiştir. Tüm yaş grupları için, ebeveyn pozitifliği; pozitif korelasyon göstermiş ve ebeveyn olumsuzlukları ise prososyal davranış ile negatif korelasyon göstermiştir. Anne baba pozitifliği tüm yaş gruplarına göre çevrenin ebeveyn pozitifliğini etkilediği, anne baba pozitifliğinin de yaş gruplarında prososyal davranışları olumlu şekilde; anne baba negatifliğinin ise prososyal davranışları olumsuz şekilde etkilediği ifade edilmektedir.

Karapetian ve O'Leary (1985) prososyal davranışlardan biri olan paylaşma davranışını geliştirebilmek için Maryland'de bulunan özel kreş ve anaokullarından 60-76 ay aralığındaki 48 çocuk ile deneysel bir çalışma yapmıştır. Paylaşma davranışı çok sık görülmeyen çocuklar, deney ve kontrol grubuna ayrılmıştır. Deney grubuna dahil olan 60-76 aylık çocuklara hikayeler dinlettirilmiş ve paylaşımın modellendiği slayt gösterileri izletilmiştir. Yapılan deney sonucunda modeller ile pekiştirilen hikayeleri dinleyen deney grubundaki çocuklar, günden güne aratarak deney grubunda olmayan çocuklara göre daha fazla paylaşma davranışı gerçekleştirmiştir.

1.6.2. Değerler ile İlgili Yurtiçinde ve Yurtdışında Yapılan Çalışmalar

Ülaver ve Veisson (2015) araştırmasında Estonya'nın 15 ilçesinden 163 okul öncesi kurum müdürü, 425 öğretmen ve 390 ebeveyn ile toplam 978 katılımcıya yer vermiştir. Yapılan çalışmanın amacı; okul öncesi kurum müdürlerinin, öğretmen ve velilerin çocuklara kazandırılmasında önemli gördükleri değerlerin ve onlara göre çocuk bakımında değerler eğitimi uygulamak için hangi etkinliklerin kullanılması gerektiğini ortaya koymaktır. Veriler iki bölümden oluşan bir anket ile toplanmıştır. İlk bölümde kurum müdürlerinin, öğretmenlerin ve velilerin değer düzeyleri ölçülmüş diğer bölümde ise kurumlarda çocuklara verilmesi gereken değerler yarı yapılandırılmış bir şekilde sorulmuştur. Yapılan çalışma sonunda Estonyalı okul öncesi kurum müdürlerinin, öğretmenlerin ve velilerin okullarda öncelikli olarak öğretilmesini istediği değerler dürüstlük, sağlık, yardımseverlik, iş birliği yeteneği, güven, hoşgörü, sorumluluk ve bağımsızlık olmuştur.

El Hassan ve Kahil (2005) yaptıkları çalışma ile; yaşayan değerler eğitim programının Lübnan'da bulunan özel bir okulda öğrenim gören ilköğretim öğrencilerinin kişisel zekâları (İçsel ve Kişilerarası) ile ilgili bazı davranış ve tutumları üzerindeki etkisini incelemiştir. Çalışmanın örneklemi

7 ile 9 yaşındaki 31 erkek ve 44 kız öğrenci oluşturmuştur. Ön test- son test yaparak oluşturdukları deneysel çalışmada uygulama grubundaki öğrenciler programın üç değer ünitesindeki dersleri normal müfredata ek olarak takip etmişlerdir (barış, saygı ve sevgi). Kontrol grubu ise okulun normal müfredatına devam etmiştir. Her iki grup da programın uygulanmasından önce ön teste tabi tutulmuş ve daha sonra aşağıdaki araçlar kullanılarak son teste tabi tutulmuştur. Yapılan testler Harters Algılanan Yetkinlik Ölçekleri, Öğretmen Derecelendirme Ölçeği ve Baron Duygusal Bölüm Envanteri öğretmen veli görüşmeleridir. Veriler nitel olarak analiz edilmiştir. Yapılan çalışma sonunda kontrol grubuna kıyasla, Harter ölçeğinin skolastik, bilişsel ve sosyal alanlarında öğrencilerin benlik algıları üzerinde anlamlı iyileştirici etkileri bulunmuştur. Ayrıca, Öğretmen Derecelendirme Ölçeği son test ölçümlerinde de kontrol grubu lehine anlamlı farklılıklar bulunmuş ancak yapılan diğer ölçeklerin son test ortalama puanları üzerinde anlamlı farklılıklar bulunmamıştır.

Tanrıverdi ve Erarslan, (2015) okul öncesi çocukların sosyal uyum düzeyleri ile değer kazanımları arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla İstanbul Kartal'da devlete ait resmi okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 214 çocuk ile çalışmıştır. Veri toplama sürecinde Esra Ömeroğlu ve Adalet Kandır tarafından geliştirilen Sosyal Uyum ve Beceri Ölçeği ile araştırmacılar tarafından geliştirilen Değer Kazanımları Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizinde t-testi, nova ve tukey kullanılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda; okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal uyum ve beceri düzeyleriyle değer kazanımları arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Sosyal uyumun değer kazanımını arttırdığı, sosyal uyumsuzluğunsa değer kazanımını etkilemediği görülmüştür.

Keskinoğlu (2008) yapmış olduğu çalışma ile ilköğretim beşinci sınıf öğrencilerine Mevlana'nın Mesnevisinden referans alınarak geliştirilen değerler eğitimi programını uygulamıştır. Örneklem grubunu İstanbul'da öğrenim gören 15 tanesi deney ve diğer 15 tanesi ise kontrol grubu olan 30 çocuk oluşturmuştur. Çocuklara haftada 3 ders ve toplam 33 oturum süren İnsani Değerler Eğitimi verilmiştir. Kontrol grubunaysa eğitim verilmemiştir. Yapılan çalışma sonucunda; eğitim verilen deney grubu öğrencilerinde ahlaki olgunluk düzeylerinde lehine bir farklılık gözlemlenmiş, saldırganlık düzeylerinin ise azaldığı görülmüştür. Kontrol grubundaysa bir farklılık gözlemlenmemiştir.

Yazar ve Erkuş (2013) okul öncesi eğitim programındaki değerler eğitimine ilişkin görüşlerinin değerlendirildiği araştırmasında, çalışma grubunu Diyarbakır ilinde öğretmenlik yapan okul öncesi öğretmenleri oluşturmaktadır. Yapılan araştırma için nitel veri toplama yönteminden yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Öğretmenler tarafından cevaplanan yanıtlar; iki araştırmacı tarafından kodlanarak görüş birliği ve görüş ayrılığı olarak gruplanmıştır. Yapılan kodlamada Miles ve Huberman'ın önerdiği güvenilirlik formülünden yararlanılmıştır. Araştırmanın sonucunda öğretmenlerin yanıtlamış olduğu cevaplara göre; okul öncesinde verilmesi gereken

değerlerin başında sevgi gelmesinin gerektiği, okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitiminin öğretmen inisiyatifine bırakıldığı ve yetersiz olduğu, okul öncesi eğitim programında yer alan değerler eğitimi çocuklara aktarırken yaşanan güçlüğü sınıftaki öğrenci sayısının fazlalığı olduğu, değerler aktarılırken ailenin en büyük rolünün okul ile iş birliği yapması gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Yavaş (2020) çalışmasında; Montessori ve MEB okul öncesi eğitim programlarında eğitim gören çocukların değer düzeylerini, sosyal yetkinlik ve davranışlarını karşılaştırmalı olarak incelemiştir. Kocaeli ve İstanbul ilinde bulunan 15 bağımsız anaokulu ve anasınıfında öğrenim gören 5- 6 yaşındaki 525 çocuk ile çalışılmıştır. Yapılan çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Veri toplama aracı olarak araştırmacının demografik bilgilere ulaşabilmek için hazırlamış olduğu “Bilgi Formu”, “Okul Öncesi Değerler Ölçeği Öğretmen Formu” ve “Sosyal Yetkinlik ve Davranış Değerlendirme-30” ölçeği kullanılmıştır. SPSS kullanılarak analiz edilen veriler Kolmogorov-Smirnov Testi, Spearman Sıra Farkları Korelasyon Analizi, Kruskal Wallis H Testi ve Mann Whitney U testleri kullanılarak çözümlenmiştir. Yapılan çalışmanın sonunda Montessori programını uygulayan okullar ile MEB müfredatını uygulayan okullarda eğitim alan çocukların değer düzeyleri ile sosyal yetkinlik ve davranışları arasında anlamlı fark ve anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Gündüz, Aktepe, Uzunoğlu ve Gündüz’ün (2017) nitel araştırma yöntemlerinden eylem araştırmasını kullanarak gerçekleştirdikleri çalışmalarında, Isparta ilinde bulunan devlete ait okul öncesi kurumda eğitim alan 23 çocuk ile çalışılmıştır. Çocuklara eğitsel oyunlar oynatılarak hangi değerleri kazanacaklarını ortaya çıkarmayı amaçladıkları bu çalışmada eğitsel oyunların; çocukların saygı, nezaket, mutluluk, yardımseverlik, hoşgörü, sorumluluk, sabır, ait olma, duyarlılık, cesaret, adalet ve iyilik gibi değerlerin daha erken yaşta kazanılmasına imkân verdiği, çocukların sosyalleşmesine de fayda sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Fixler (2000) yaptığı çalışma ile karakter gelişim eğitimi saygı, sorumluluk ve iş birliğine dayanarak anaokullarına dahil etmeyi amaçlamıştır. Okul öncesi dönemde karakter eğitimine duyulan ihtiyacı saptayabilmek amacı ile öğretmenlerden, anne ve babalardan kontrol listesi ve anekdot kaydı oluşturarak veri toplamıştır. Araştırma sonucunda; çocuklar genel olarak iş ve sosyal davranışlarında olumlu gelişme göstermişlerdir. Çocukların grup ile hareket etmesi sorumluk ve saygı değerlerinin kazanılmasına yardımcı olmuştur. Uygulamalarda çoklu zekaya yer verilmesi çocukların birbirlerinden bir şeyler öğrenerek farklılıklara nasıl saygı duyulacağını öğrenmelerini sağlamıştır. Yapılan uygulama ile çocukların karakter gelişimlerinde iyileşme olduğu sonucuna varılmıştır. İstenen sonuçlara tam manası ile ulaşabilmek için uygulamaların daha fazla zaman verilerek gerçekleştirilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. YÖNTEM

Araştırmanın bu bölümünde; araştırmanın modeli, araştırmanın çalışma grubu, veri toplama süreci, veri toplama araçları ile yapılan analizler hakkında bilgilere yer verilmiştir.

2.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu çalışmada genel tarama modellerinden birisi olan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. İlişkisel tarama modeli iki veya daha fazla değişken arasındaki değişimin var olup olmadığını ya da derecesini saptamayı hedefleyen araştırma modelidir (Karasar, 2012).

2.2. ÇALIŞMA GRUBU

Çalışma grubunu 2022-2023 eğitim-öğretim yılında Fatih, Üsküdar, Küçükçekmece, Bağcılar, Kadıköy ilçelerinde bulunan bağımsız anaokulları ve ilköğretim bünyesindeki anasınıflarında eğitime devam eden 5-6 yaş 313 okul öncesi çocuk oluşturmuştur. Çalışma grubu belirlenirken kolay ulaşılabilir örneklem yöntemi seçilmiştir. Kolay ulaşılabilir örneklem; popülasyondaki herkesin eşdeğer bir şekilde seçilme imkanının olduğu eşit seçilme olasılığına sahip bir örneklem çeşididir (Creswel, 2013). Kolay ulaşılabilir örneklem, araştırmacının çalışacağı evrenden hedef örneklemini oluşturacağı en kolay yöntemdir (Baltacı, 2018).

Çalışma grubuna ait çocukların demografik özelliklerinin dağılımları aşağıda belirtilen Tablo 2.1’de görülmektedir.

Tablo 2.2.1. Çocuk Demografik Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Değişken	Gruplar	f	%	% _{yig}
Cinsiyet	Kız	176	56,2	56,2
	Erkek	137	43,8	100,0
	Toplam	313	100,0	
Yaş	5 yaş	202	64,5	64,5
	6 yaş	111	35,5	100,0
	Toplam	313	100,0	
Kardeş sayısı	1 kardeşi var	166	53,0	53,0
	2 kardeşi var	55	17,6	70,6
	3 kardeşi var	29	9,3	79,9
	Kardeşi yok	63	20,1	100,0
	Toplam	313	100,0	
Okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi	1-2 yıl	290	92,7	92,7
	2-3 yıl	23	7,3	100,0
	Toplam	313	100,0	
Çocuğun Evde Hayvan Besleme Durumu	Beslemiyor	262	83,7	83,7
	Besliyor	51	16,3	100,0
	Toplam	313	100,0	

Çalışma Grubu çocukların (n=313) 176'sı (%56,2) kız, 137'si (%43,8) erkektir; 202'si (%64,5) 5 yaşında, 111'i ise (%35,5) 6 yaşındadır. 166'sının (%53,0) 1 kardeşi, 55'inin (%17,6) 2 kardeşi, 29'unun (%9,3) 3 kardeşi vardır. Çalışma grubunu oluşturan çocukların 290'ı (%92,7) 1-2 yıl, 23'ü (%7,3) 2-3 yıl okul öncesi eğitim kurumuna devam etmiştir. Çocukların 262'si (%83,7) evde hayvan beslemediği, 51'inin ise (%16,3) evde hayvan beslediği görülmektedir.

Çalışma grubuna ait çocukların ailelerin demografik özelliklerinin dağılımları aşağıda belirtilen Tablo 2.2'de görülmektedir.

Tablo 2.2.2. Aile Demografik Değişkenine İlişkin Frekans ve Yüzde Değerleri

Değişken	Gruplar	f	%	% _{yig}
Anne eğitim seviyesi	Okur yazar değil	10	3,2	3,2
	İlköğretim	110	35,1	38,3
	Lise	95	30,4	68,7
	Üniversite	98	31,3	100,0
	Toplam	313	100,0	
Baba eğitim seviyesi	Okur yazar değil	4	1,3	1,3
	İlköğretim	96	30,7	31,9
	Lise	115	36,7	68,7
	Üniversite	98	31,3	100,0
	Toplam	313	100,0	
Anne çalışma durumu ve mesleği	Ev hanımı	218	69,6	69,6
	Serbest meslek	40	12,8	82,4
	Memur	32	10,2	92,7
	İşçi	23	7,3	100,0
	Toplam	313	100,0	
Baba çalışma durumu ve mesleği	Serbest meslek	173	55,3	55,3
	İşçi	89	28,4	83,7
	Memur	44	14,1	97,8
	Çalışmıyor	7	2,2	100,0
	Toplam	313	100,0	
Gelir düzeyi	0-7000 TL	38	12,1	12,1
	7001-14000 TL	158	50,5	62,6
	14001-21000 TL	51	16,3	78,9
	21001-27000 TL	24	7,7	86,6
	27001 TL ve üzeri	42	13,4	100,0
	Toplam	313	100,0	

Çocukların annelerinin eğitim seviyesine bakıldığında; 10'unun (%3,2) okur yazar olmadığı, 110'unun (%35,1) ilköğretim, 95'inin (%30,4) lise ve 98'inin (%31,3) üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Çocukların babalarının eğitim seviyesine bakıldığında; 4'ünün (%1,3) okur yazar olmadığı, 96'sının (%30,7) ilköğretim, 115'inin (%36,7) lise ve 98'inin (%31,3) üniversite mezunu olduğu görülmektedir. Çalışma grubunu oluşturan çocukların annelerinin çalışma durumu ve mesleğine bakıldığında; 218'inin (%69,6) ev hanımı olduğu, 40'ının (%12,8) serbest mesleğinin olduğu, 32'sinin

(%10,2) memur ve 23'ünün (%7,3) işçi olduğu görülmektedir. Babalarının çalışma durumu ve mesleğine bakıldığında; 173'ünün (%55,3) serbest meslekle uğraştığı, 89'unun (%28,4) işçi olduğu, 44'ünün (%14,1) memur olduğu ve 7'sinin (%2,2) çalışmadığı görülmektedir. Ailelerin gelirine bakıldığında; 38'inin (%12,1) 0-7000 TL, 158'inin (%50,5) 7001-14000 TL, 51'inin (%16,3) 14001-21000 TL, 24'ünün (%7,7) 21001-27000 TL ve 42'sinin (%13,4) 27001 TL ve üzeri gelire sahip olduğu görülmektedir.

2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Bu araştırmada veriler, araştırmacı tarafından geliştirilen “Demografik Bilgi Formu”, Neslitürk ve Çeliköz (2015) tarafından geliştirilen “Okul Öncesi Değerler Ölçeği Öğretmen Formu”, Bağcı ve Samur (2016) tarafından uyarlanan “Çocuk Prososyallik Ölçeği Öğretmen Formu” kullanılarak elde edilmiştir.

Tablo 2. 3.1. Veri Toplama Araçlarının Araştırma Kapsamındaki Cronbach's Alpha Katsayıları

Ölçekler	Soru madde sayısı	Cronbach's Alpha Katsayısı
Okul Öncesi Değerler Ölçeği Alt Boyutları	Sorumluluk	,694
	Saygı	,925
	İş birliği	,708
	Dürüstlük	,618
	Dostluk/arkadaşlık	,674
	Paylaşım	,748
Okul Öncesi Değerler Ölçeği (genel)	30	,906
Çocuk Prososyallik Ölçeği	22	,965

Tablo 2.3.1’de Cronbach's Alpha katsayılarına göre, okul öncesi değerler ölçeğinin sorumluluk, iş birliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve paylaşım alt boyutları oldukça güvenilir; Çocuk Prososyallik Ölçeği (ÇPÖ), Okul Öncesi Değerler Ölçeği (OÖDÖ) (genel) ve ölçeğin saygı alt boyutu yüksek düzeyde güvenilir ölçeklerdir. Ölçeklere ilişkin güvenirlik düzeyinin yorumlanması aşağıdaki tabloda verilmektedir (Kalaycı, 2006).

Tablo 2.3.2. Cronbach's Alpha Güvenirlik düzeylendirmesi

Cronbach's Alpha katsayıları	Güvenirlik düzeyi
$0,80 \leq \alpha < 1,00$	Yüksek düzeyde güvenilir
$0,60 \leq \alpha < 0,80$	Oldukça güvenilir
$0,40 \leq \alpha < 0,60$	Düşük düzeyde güvenilir
$0,00 \leq \alpha < 0,40$	Güvenilir değil

Tablo 2.3.3. Ölçme araçlarının Skewness ve Kurtosis değerleri

Ölçekler	Skewness	Kurtosis
Okul Öncesi Değerler Ölçeği Alt Boyutları	Sorumluluk	-1,361
	Saygı	1,157
	İş birliği	,866
	Dürüstlük	,515
	Dostluk/Arkadaşlık	-,006
	Paylaşım	-1,408
Okul Öncesi Değerler Ölçeği (genel)		-1,224
Çocuk Prososyallik Ölçeği		1,261
		,809
		-1,160
		,636
		-,490
		-,795

Tablo 2. 3.3’te ölçme araçlarının Skewness (Çarpıklık) ve Kurtosis (Basıklık) değerleri-1.5 ile +1.5 arasında değişiklik göstermektedir. Çarpıklık ve basıklık değerleri-1.5 ile +1.5 arasında olan verilerin normalden fazlaca sapmadığı varsayımına dayalı olarak çalışmada normal dağılıma uygun analizler kullanılmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2013; akt. Erbay ve Beydoğan, 2017).

2.3.1. Demografik Bilgi Formu

Demografik Bilgi Formu araştırmacı tarafından geliştirilmiştir.

2.3.2. Çocuk Prososyallik Ölçeği

Araştırmada kullanılan Çocuk Prososyallik Ölçeği, Strayer’in 1985 yılında geliştirdiği Çocuk Dereceleme Anketi ve 1980 yılında Weir, Stevenson ile Graham’ın geliştirdiği Prososyal Davranış Anketi’ne dayanarak 2012 yılında Bower tarafından düzenlenmiştir. Çocuk Prososyallik Ölçeği 2016 yılında Bağcı ve Samur tarafından 300 çocuk ve öğretmenleri ile çalışılarak geçerlilik ve güvenirliği test edilerek Türkçeye çevrilmiştir. Çocuk Prososyallik Ölçeği rahatlatma, yardımseverlik, paylaşımcılık, gönüllülük, bağımlılık/dahil olma, işbirlikçilik ve empati kurma gibi prososyal davranışları içeren alt boyutlardan oluşmaktadır. Beşli likert tipi olan ölçeğin maddeleri “Hiçbir Zaman”, “Nadiren”, “Bazen”, “Genellikle” ve “Her Zaman” gibi ifadeler ile cevaplanmaktadır. Ölçeğin kapsam geçerliliğinin saptanması için uzman görüşünden faydalanılmış, yapı geçerliğini belirleyebilmek için Doğrulayıcı Faktör Analizi ve Açımlayıcı Faktör Analizi uygulanmıştır. Formların iç tutarlılık katsayısı testi yarılama (Split Half) ve Cronbach Alfa güvenirlik formülü kullanılarak hesaplanmıştır. Çocuk Prososyallik Ölçeği Öğretmen Formu ile Anne Formunun güvenirlik katsayısının güvenirlik katsayıları incelendiğinde Anne Formunun güvenirlik katsayısının .91 ve Çocuk Prososyallik Ölçeği Öğretmen Formunun güvenirlik katsayısının .96 olduğu sonucu ölçeğin güvenirliğini tespit etmek amacıyla yapılan istatistikler ile elde edilmiştir. Bu veriler sonucunda ise

Çocuk Prososyallik Ölçeği'nin güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı olduğu söylenebilmektedir (Bağcı Çetin ve Öztürk Samur, 2018)

2.3.3. Okul Öncesi Değerler Ölçeği

Araştırmada kullanılan Okul Öncesi Değerler Ölçeği, 5-6 yaş çocuklarının değer düzeylerini belirleyebilmek için Neslitürk ve Çeliköz tarafından 2015 yılında geliştirilmiştir. Araştırmacılar, okul öncesi dönemdeki çocukların değer düzeylerini belirlemeye yönelik geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı geliştirebilmek için birlikte veya bağımsız kullanabilecekleri öğretmen ve aile formları hazırlamışlardır. Okul Öncesi Değerler Ölçeği toplam 6 boyut 30 maddeden oluşmaktadır. Üçlü likert tipi olan ölçeğin maddeleri “Evet”, “Bazen” ve “Hayır” gibi ifadeler ile cevaplanmaktadır. Ölçeğin güvenirliği iç tutarlık katsayısı (Cronbach Alfa) kullanılarak hesaplanmıştır. Okul Öncesi Değerler Ölçeği Öğretmen Formu'nun Testi yarılama yöntemine göre güvenirlik katsayısı .86 olarak, Cronbach Alpha Güvenirlik sonuçlarına göre ise .91 olarak bulunmuştur. Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu'nun ise testi yarılama yöntemine göre güvenirlik katsayısı .84, Cronbach Alpha Güvenirlik sonuçlarına göre ise .89 olarak bulunmuştur (Neslitürk ve Çeliköz, 2015).

2.4. VERİLERİN TOPLANMASI ve ANALİZİ

Araştırmanın amacı doğrultusunda çalışmada kullanılacak olan veri toplama araçları alanyazın taraması yapılarak belirlenmiştir. Çalışmada kullanılacak olan ölçme araçları belirlenmiş, demografik bilgi formu araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Araştırmada kullanılmış olan veri toplama araçları çevrimiçi ve yüz yüze olarak uygulanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda okul öncesi öğretmeni olarak görev yapan öğretmenler tarafından her bir çocuk adına ayrı bir form doldurulmuştur.

Ölçme araçlarından elde edilen veriler SPSS paket programında giriş yapılarak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde ikili değişkenlerde Bağımsız Grup t Testi, ikiden fazla değişkenlerde ise Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) sonucuna göre anlamlılık olması durumunda, gruplar arasındaki farklılığın kaynağını tespit etmek için Post-Hoc testlerinden Tukey testinden yararlanılmıştır. Regresyon analizi öncesinde Pearson Korelasyon Analizi yapılmış, değişkenler arasındaki anlamlı ilişkilerin tespiti sonrasında basit standart regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonuçları yorumlanırken; anlamlılık düzeyinin $p < ,05$ olması durumunda değişkenler arasında ilişkinin anlamlı olduğu; $p > ,05$ olması durumunda ise değişkenler arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı şeklinde ifade edilmiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde; çocukların demografik bilgileri ve araştırmadan elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 3.1. *Okul Öncesi Değerler Ölçeği ve Çocuk Prososyallik Ölçeği'nin Betimsel İstatistik Değerleri*

Ölçekler	N	Minimum	Maksimum	Ort.	Std. sapma	
Okul Öncesi Değerler Ölçeği Alt Boyutları	Sorumluluk	313	3,00	10,00	8,72	1,636
	Saygı	313	1,00	10,00	8,04	2,035
	İş birliği	313	2,00	10,00	8,32	1,918
	Dürüstlük	313	1,00	10,00	7,35	2,024
	Dostluk/arkadaşlık	313	3,00	10,00	8,75	1,620
	Paylaşım	313	1,00	10,00	8,38	2,025
Okul Öncesi Değerler Ölçeği (genel)	313	22,00	60,00	49,56	8,810	
Çocuk Prososyallik Ölçeği	313	26,00	110,00	81,30	21,394	

Tablo 3.1'de Çocukların ölçekten aldıkları puanlara bakıldığında saygı, dürüstlük ve paylaşım boyutunda, minimum 1,00 maksimum 10,00; iş birliği boyutunda minimum 2,00 maksimum 10,00; sorumluluk ve dostluk/arkadaşlık boyutunda minimum 3,00 maksimum 10,00 olduğu görülmektedir. Okul Öncesi Değerler Ölçeği alt boyutlarına ilişkin ortalama (ort.) değerleri 7,35 ile 8,75 arasında, standart sapma (std. sapma) değerleri 1,620 ile 2,035 arasında değişmektedir. Çocukların Okul Öncesi Değerler Ölçeği (genel) puanlarının istatistik değerleri; minimum 22,00 maksimum 60,00; ortalaması 49,56, standart sapma değeri 8,810'dır.

Çocukların Prososyallik Ölçeği puanları minimum 26,00, maksimum 110,00, ortalaması 81,30, standart sapma değeri ise 21,394'tür. Sonuçlara bakıldığında, çocukların değer düzeylerinin ve prososyal davranışlarının iyi düzeyde olduğu görülmektedir.

3.1. DEĞER DÜZEYİ İÇİN YAPILAN ANALİZLERİN BULGULARI

Tablo 3.1.1. Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi			Anlamlı fark
						t	Sd	p	
Sorumluluk	5 yaş	202	8,55	1,60	,112	-2,394	311	,017*	6 yaş > 5 yaş
	6 yaş	111	9,01	1,65	,157				
Saygı	5 yaş	202	7,95	2,03	,143	-1,010	311	,314	
	6 yaş	111	8,19	2,03	,193				
İş birliği	5 yaş	202	8,27	1,94	,136	-,633	311	,527	
	6 yaş	111	8,41	1,87	,178				
Dürüstlük	5 yaş	202	7,47	1,93	,136	1,394	311	,165	
	6 yaş	111	7,12	2,17	,206				
Dostluk/Arkadaşlık	5 yaş	202	8,74	1,66	,117	-,049	311	,961	
	6 yaş	111	8,75	1,53	,145				
Paylaşım	5 yaş	202	8,34	2,11	,148	-,511	311	,610	
	6 yaş	111	8,45	1,85	,176				
Okul Öncesi Değerler Ölçeği (genel)	5 yaş	202	49,34	8,92	,627	-,606	311	,545	
	6 yaş	111	49,97	8,63	,819				

Çocukların yaşlarına göre yapılan analiz sonucunda; Okul Öncesi Değerler Ölçeğinin genelinde, saygı, iş birliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve paylaşım boyutlarında puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>,05$). Sorumluluk boyutunda ise 6 yaşındaki çocukların puan ortalamalarının, 5 yaşındaki çocukların ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir ($t=-2,394$; $p=,017$).

Tablo 3.1.2. Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi			Anlamlı fark
						t	Sd	p	
Sorumluluk	Kız	176	8,79	1,57	,119	,939	311	,349	
	Erkek	137	8,62	1,70	,145				
Saygı	Kız	176	8,37	1,65	,124	3,195	311	,002*	Kız> Erkek
	Erkek	137	7,61	2,38	,203				
İş birliği	Kız	176	8,43	1,80	,135	1,141	311	,255	
	Erkek	137	8,18	2,05	,175				
Dürüstlük	Kız	176	7,45	2,01	,151	1,053	311	,293	
	Erkek	137	7,21	2,03	,174				
Dostluk/Arkadaşlık	Kız	176	8,90	1,55	,117	1,897	311	,059	
	Erkek	137	8,55	1,67	,143				
Paylaşım	Kız	176	8,53	1,87	,141	1,495	311	,136	
	Erkek	137	8,18	2,19	,187				
Okul Öncesi Değerler Ölçeği (genel)	Kız	176	50,49	8,12	,612	2,126	311	,034*	Kız> Erkek
	Erkek	137	48,37	9,519	,813				

Çocukların cinsiyetlerine göre yapılan analiz sonucunda; Okul Öncesi Değerler Ölçeğinin sorumluluk, iş birliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve paylaşım boyutlarında puan ortalamaları

arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>,05$). Okul öncesi değerler ölçeği'nin genelinde ve saygı boyutunda ise kız çocukların puan ortalamalarının, erkek çocukların ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir ($p<,05$).

Tablo 3.1.3. Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	P
Sorumluluk	1 kardeşi var	166	8,80	1,541	G.Arası	6,605	3	2,202	,821	,483
	2 kardeşi var	55	8,41	1,802	G.İçi	828,654	309	2,682		
	3 kardeşi var	29	8,65	1,798	Toplam	835,259	312			
	Kardeşi yok	63	8,77	1,660						
	Toplam	313	8,71	1,636						
Saygı	1 kardeşi var	166	8,01	2,031	G.Arası	18,200	3	6,067	1,471	,222
	2 kardeşi var	55	7,85	2,155	G.İçi	1274,261	309	4,124		
	3 kardeşi var	29	7,62	2,366	Toplam	1292,460	312			
	Kardeşi yok	63	8,46	1,730						
	Toplam	313	8,04	2,035						
İş birliği	1 kardeşi var	166	8,40	1,932	G.Arası	16,337	3	5,446	1,486	,218
	2 kardeşi var	55	7,98	2,068	G.İçi	1132,072	309	3,664		
	3 kardeşi var	29	7,93	1,962	Toplam	1148,409	312			
	Kardeşi yok	63	8,58	1,690						
	Toplam	313	8,32	1,918						
Dürüstlük	1 kardeşi var	166	7,35	2,248	G.Arası	25,012	3	8,337	2,054	,106
	2 kardeşi var	55	7,05	1,637	G.İçi	1254,029	309	4,058		
	3 kardeşi var	29	6,86	2,247	Toplam	1279,042	312			
	Kardeşi yok	63	7,80	1,468						
	Toplam	313	7,34	2,024						
Dostluk/ Arkadaşlık	1 kardeşi var	166	8,86	1,515	G.Arası	11,322	3	3,774	1,445	,230
	2 kardeşi var	55	8,40	1,958	G.İçi	807,240	309	2,612		
	3 kardeşi var	29	8,51	1,744	Toplam	818,562	312			
	Kardeşi yok	63	8,85	1,479						
	Toplam	313	8,75	1,619						
Paylaşım	1 kardeşi var	166	8,40	2,137	G.Arası	,454	3	,151	,037	,991
	2 kardeşi var	55	8,32	1,963	G.İçi	1279,540	309	4,141		
	3 kardeşi var	29	8,31	1,872	Toplam	1279,994	312			
	Kardeşi yok	63	8,39	1,879						
	Toplam	313	8,38	2,025						
Okul Öncesi Değerler Ölçeği (genel)	1 kardeşi var	166	49,86	8,918	G.Arası	334,255	3	111,4	1,441	,231
	2 kardeşi var	55	48,03	9,443	G.İçi	23884,65	309	77,29		
	3 kardeşi var	29	47,89	9,574	Toplam	24218,90	312			
	Kardeşi yok	63	50,88	7,381						
	Toplam	313	49,56	8,810						

Okul Öncesi Değerler Ölçeği puanlarının kardeş sayısı değişkenine göre analizi sonucunda, ortalamalar arasındaki farklılıkların anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($p>,05$).

Tablo 3.1.4. Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Çocuğun Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Süresi Değişkenine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $_{\bar{x}}$	t Testi		
						t	Sd	p
Sorumluluk	1-2 yıl	290	8,75	1,619	,09508	1,397	311	,163
	2-3 yıl	23	8,26	1,814	,37835			
Saygı	1-2 yıl	290	8,03	2,070	,12157	-,111	311	,912
	2-3 yıl	23	8,08	1,564	,32615			
İş birliği	1-2 yıl	290	8,35	1,924	,11301	1,064	311	,288
	2-3 yıl	23	7,91	1,831	,38197			
Dürüstlük	1-2 yıl	290	7,35	2,049	,12037	,215	311	,830
	2-3 yıl	23	7,26	1,711	,35685			
Dostluk/ Arkadaşlık	1-2 yıl	290	8,75	1,629	,09570	,169	311	,866
	2-3 yıl	23	8,69	1,520	,31707			
Paylaşım	1-2 yıl	290	8,38	2,058	,12087	-,019	311	,984
	2-3 yıl	23	8,39	1,588	,33112			
OÖDÖ (Genel)	1-2 yıl	290	49,64	8,868	,52079	,540	311	,589
	2-3 yıl	23	48,60	8,161	1,70182			

Okul Öncesi Değerler Ölçeği puanlarının çocuğun okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi değişkenine göre yapılan analiz sonucuna bakıldığında, ortalamalar arasındaki farklılıkların anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>,05$).

Tablo 3.1.5. Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Annenin Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

f $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları						Anlamlı fark (Tukey)
Puan	Grup	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	P	
Sorumluluk	(1)Okur yazar değil	10	8,40	1,646	G.Arası	3,467	3	1,156	,429	,732	
	(2)İlköğretim	110	8,63	1,684	G.İçi	831,791	309	2,692			
	(3)Lise	95	8,85	1,522	Toplam	835,259	312				
	(4)Üniversite	98	8,71	1,699							
	Toplam	313	8,71	1,636							
Saygı	(1)Okur yazar değil	10	8,10	1,523	G.Arası	27,686	3	9,229	2,255	,082	
	(2)İlköğretim	110	7,77	2,207	G.İçi	1264,774	309	4,093			
	(3)Lise	95	7,90	2,139	Toplam	1292,460	312				
	(4)Üniversite	98	8,46	1,706							
	Toplam	313	8,04	2,035							
İş birliği	(1)Okur yazar değil	10	7,30	1,766	G.Arası	21,555	3	7,185	1,970	,118	
	(2)İlköğretim	110	8,11	2,178	G.İçi	1126,854	309	3,647			
	(3)Lise	95	8,42	1,717	Toplam	1148,409	312				
	(4)Üniversite	98	8,56	1,770							
	Toplam	313	8,32	1,918							
Dürüstlük	(1)Okur yazar değil	10	5,90	1,728	G.Arası	46,040	3	15,347	3,846	,010*	3 > 1
	(2)İlköğretim	110	7,03	2,200	G.İçi	1233,002	309	3,990			
	(3)Lise	95	7,70	2,031	Toplam	1279,042	312				
	(4)Üniversite	98	7,50	1,730							
	Toplam	313	7,34	2,024							
Dostluk/ Arkadaşlı	(1)Okur yazar değil	10	7,60	1,955	G.Arası	26,479	3	8,826	3,443	,017*	3 > 1
	(2)İlköğretim	110	8,52	1,815	G.İçi	792,083	309	2,563			
	(3)Lise	95	9,01	1,379	Toplam	818,562	312				
	(4)Üniversite	98	8,86	1,503							
	Toplam	313	8,40	1,646							

	Toplam	313	8,75	1,619							
Paylaşım	(1)Okur yazar değil	10	7,20	2,149	G.Arası	45,804	3	15,268	3,823	,010*	4 > 2
	(2)İlköğretim	110	8,00	2,238	G.İçi	1234,189	309	3,994			
	(3)Lise	95	8,61	1,746	Toplam	1279,994	312				
	(4)Üniversite	98	8,71	1,926							
	Toplam	313	8,38	2,025							
ÖÖDÖ (Genel)	(1)Okur yazar değil	10	44,5	6,883	G.Arası	735,518	3	245,17	3,226	,023*	3 > 1
	(2)İlköğretim	110	48,09	9,984	G.İçi	23483,38	309	75,998			4 > 1
	(3)Lise	95	50,50	8,164	Toplam	24218,90	312				4 > 2
	(4)Üniversite	98	50,82	7,814							
	Toplam	313	49,56	8,810							

Okul Öncesi Değerler Ölçeği puanlarının annenin eğitim durumu değişkenine göre yapılan analizi sonucunda, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve paylaşım boyutlarında ortalamalar arasındaki farklılıkların anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<05$). Anlamlılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Tukey testi uygulanmıştır. Tukey testi sonucunda, annesi lise mezunu olan çocukların dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve ölçek genel puanlarının, annesi okur yazar olmayan çocuklarından anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Paylaşım boyutunda ve ölçeğin genelinde annesi üniversite mezunu olan çocukların puanlarının, annesi ilköğretim mezunu olan çocuklarından; yine ölçeğin genelinde annesi üniversite mezunu olan çocukların puanlarının, annesi okuryazar olmayan çocuklarından anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Diğer boyutlarda ortalamalar arasındaki farklılıkların anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($p>,05$)

Tablo 3.1.6. Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışma Durumu ve Mesleği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

f $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları						Anlamlı fark (Tukey)
Puan Grup	N	$\bar{x}$	ss		Var. K.	KT	Sd	KO	F	P	
Sorumluluk	(1)Ev hanımı	218	8,58	1,691	G.Arası	22,695	3	7,565	2,877	,036*	2> 1
	(2)Serbest meslek	40	9,37	,925	G.İçi	812,564	309	2,630			
	(3)Memur	32	8,65	1,598	Toplam	835,259	312				
	(4)İşçi	23	8,95	1,894							
	Toplam	313	8,71	1,636							
Saygı	(1)Ev hanımı	218	7,80	2,092	G.Arası	45,763	3	15,254	3,781	,011*	2> 1
	(2)Serbest meslek	40	8,82	1,534	G.İçi	1246,697	309	4,035			
	(3)Memur	32	8,53	1,413	Toplam	1292,460	312				
	(4)İşçi	23	8,26	2,544							
	Toplam	313	8,04	2,035							
İş birliği	(1)Ev hanımı	218	8,15	1,967	G.Arası	39,427	3	13,142	3,662	,013*	2> 1
	(2)Serbest meslek	40	9,20	1,453	G.İçi	1108,982	309	3,589			
	(3)Memur	32	8,53	1,458	Toplam	1148,409	312				
	(4)İşçi	23	8,13	2,341							
	Toplam	313	8,32	1,918							
Dürüstlük	(1)Ev hanımı	218	7,21	2,159	G.Arası	18,321	3	6,107	1,497	,215	
	(2)Serbest meslek	40	7,92	1,639	G.İçi	1260,721	309	4,080			
	(3)Memur	32	7,50	1,586	Toplam	1279,042	312				
	(4)İşçi	23	7,43	1,727							
	Toplam	313	7,34	2,024							
Dostluk/Arka daşlık	(1)Ev hanımı	218	8,67	1,648	G.Arası	17,651	3	5,884	2,270	,080	
	(2)Serbest meslek	40	9,15	1,424	G.İçi	800,911	309	2,592			
	(3)Memur	32	9,12	1,211	Toplam	818,562	312				
	(4)İşçi	23	8,26	1,982							
	Toplam	313	8,75	1,619							
Paylaşım	(1)Ev hanımı	218	8,13	2,108	G.Arası	53,380	3	17,793	4,482	,004*	2> 1
	(2)Serbest meslek	40	9,10	1,532	G.İçi	1226,613	309	3,970			
	(3)Memur	32	9,15	1,608	Toplam	1279,994	312				3> 1
	(4)İşçi	23	8,43	2,018							
	Toplam	313	8,38	2,025							
ÖÖDÖ (Genel)	(1)Ev hanımı	218	48,55	9,112	G.Arası	985,554	3	328,51	4,369	,005*	2> 1
	(2)Serbest meslek	40	53,57	6,250	G.İçi	23233,35	309	75,189			
	(3)Memur	32	51,50	6,085	Toplam	24218,90	312				
	(4)İşçi	23	49,47	10,752							
	Toplam	313	49,56	8,810							

Analizler sonucunda, sorumluluk, saygı, iş birliği ve paylaşım boyutlarında grupların ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<.05$). Anlamlı farklılığın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek üzere Tukey testi yapılmıştır. Annesi serbest meslekle uğraşan çocukların sorumluluk, saygı, iş birliği, paylaşım ve ölçek genel puanlarının, annesi ev hanımı olan

çocukların puanlarından; annesi memur olan çocukların paylaşım puanlarının, annesi ev hanımı olan çocukların puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. Dostluk/arkadaşlık ve dürüstlük puanlarında ise anlamlı farklılığın olmadığı görülmektedir ($p>,05$).

Tablo 3.1.7. Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları						Anlamlı fark (Tukey)
Puan	Grup	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	
Sorumluluk	(1)Okur yazar değil	4	9,25	,957	G.Arası	17,337	3	5,779	2,183	,090	
	(2)İlköğretim	96	8,46	1,770	G.İçi	817,922	309	2,647			
	(3)Lise	115	9,00	1,324	Toplam	835,259	312				
	(4)Üniversite	98	8,61	1,808							
	Toplam	313	8,71	1,636							
Saygı	(1)Okur yazar değil	4	8,50	1,290	G.Arası	29,574	3	9,858	2,412	,067	
	(2)İlköğretim	96	7,58	2,324	G.İçi	1262,886	309	4,087			
	(3)Lise	115	8,20	1,813	Toplam	1292,460	312				
	(4)Üniversite	98	8,27	1,951							
	Toplam	313	8,04	2,035							
İş birliği	(1)Okur yazar değil	4	7,50	2,380	G.Arası	36,722	3	12,241	3,402	,018*	3 > 2
	(2)İlköğretim	96	7,86	2,193	G.İçi	1111,687	309	3,598			
	(3)Lise	115	8,66	1,521	Toplam	1148,409	312				
	(4)Üniversite	98	8,40	1,962							
	Toplam	313	8,32	1,918							
Dürüstlük	(1)Okur yazar değil	4	6,75	,957	G.Arası	68,529	3	22,843	5,831	,001*	3 > 2
	(2)İlköğretim	96	6,72	2,164	G.İçi	1210,513	309	3,918			
	(3)Lise	115	7,86	2,072	Toplam	1279,042	312				
	(4)Üniversite	98	7,37	1,677							
	Toplam	313	7,34	2,024							
Dostluk/Arka daşlık	(1)Okur yazar değil	4	7,50	2,380	G.Arası	40,091	3	13,364	5,304	,001*	3 > 2
	(2)İlköğretim	96	8,31	1,825	G.İçi	778,472	309	2,519			
	(3)Lise	115	9,11	1,254	Toplam	818,562	312				
	(4)Üniversite	98	8,80	1,653							
	Toplam	313	8,75	1,619							
Paylaşım	(1)Okur yazar değil	4	6,00	2,160	G.Arası	76,996	3	25,665	6,592	,000**	3> 2
	(2)İlköğretim	96	7,79	2,146	G.İçi	1202,997	309	3,893			
	(3)Lise	115	8,69	1,792	Toplam	1279,994	312				3 > 1
	(4)Üniversite	98	8,69	1,991							4 > 2
	Toplam	313	8,38	2,025							4> 1
ÖÖDÖ (Genel)	(1)Okur yazar değil	4	45,50	7,549	G.Arası	1311,282	3	437,09	5,896	,001*	
	(2)İlköğretim	96	46,75	9,856	G.İçi	22907,62	309	4	74,135		
	(3)Lise	115	51,53	7,305	Toplam	24218,90	312				3 > 2
	(4)Üniversite	98	50,17	8,747							4 > 2
	Toplam	313	49,56	8,810							

Okul Öncesi Değerler Ölçeği puanlarının babanın eğitim durumu değişkenine göre yapılan analizi sonucunda; iş birliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve paylaşım boyutlarında çocukların ortalamaları arasındaki farklılıkların anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($p<,05$). Anlamlılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Tukey testi uygulanmıştır. Tukey testi sonucuna göre, iş birliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık, paylaşım boyutlarında ve ölçeğin genelinde babası lise mezunu olan çocukların dürüstlük puanları, babası ilköğretim mezunu çocuklarından anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Paylaşım boyutunda ve ölçeğin genelinde ise babası üniversite mezunu olan çocukların puanları, babası ilköğretim mezunu çocuklarından yüksektir. Yine paylaşım boyutunda babası üniversite mezunu olan çocukların puanları, babası okur yazar olmayanlarından yüksektir. Çocukların sorumluluk ve saygı puanlarında ise anlamlı farklılık olmadığı görülmektedir ($p>,05$).

Tablo 3.1.8. Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Babanın Çalışma Durumu ve Mesleği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>
Sorumlulu k	Serbest meslek	173	8,59	1,584	G.Arası	18,120	3	6,040	2,284	,079
	İşçi	89	9,05	1,540	G.İçi	817,139	309	2,644		
	Memur	44	8,65	1,904	Toplam	835,259	312			
	Çalışmıyor	7	7,85	1,864						
	Toplam	313	8,71	1,636						
Saygı	Serbest meslek	173	7,85	2,211	G.Arası	21,210	3	7,070	1,718	,163
	İşçi	89	8,15	1,776	G.İçi	1271,250	309	4,114		
	Memur	44	8,59	1,756	Toplam	1292,460	312			
	Çalışmıyor	7	7,71	1,799						
	Toplam	313	8,04	2,035						
İş birliği	Serbest meslek	173	8,21	1,943	G.Arası	6,697	3	2,232	,604	,613
	İşçi	89	8,48	1,919	G.İçi	1141,712	309	3,695		
	Memur	44	8,47	1,861	Toplam	1148,409	312			
	Çalışmıyor	7	7,85	1,772						
	Toplam	313	8,32	1,918						
Dürüstlük	Serbest meslek	173	7,21	1,990	G.Arası	7,099	3	2,366	,575	,632
	İşçi	89	7,48	2,251	G.İçi	1271,943	309	4,116		
	Memur	44	7,59	1,729	Toplam	1279,042	312			
	Çalışmıyor	7	7,28	1,603						
	Toplam	313	7,34	2,024						
Dostluk/Ar kadaşlık	Serbest meslek	173	8,75	1,554	G.Arası	7,498	3	2,499	,952	,416
	İşçi	89	8,64	1,778	G.İçi	811,064	309	2,625		
	Memur	44	9,04	1,477	Toplam	818,562	312			
	Çalışmıyor	7	8,14	1,951						
	Toplam	313	8,75	1,619						
Paylaşım	Serbest meslek	173	8,15	2,130	G.Arası	32,892	3	10,964	2,717	,054
	İşçi	89	8,56	1,942	G.İçi	1247,102	309	4,036		
	Memur	44	9,02	1,532	Toplam	1279,994	312			
	Çalışmıyor	7	7,71	2,360						
	Toplam	313	8,38	2,025						
ÖÖDÖ (Genel)	Serbest meslek	173	48,80	8,997	G.Arası	368,432	3	122,811	1,591	,191
	İşçi	89	50,38	8,851	G.İçi	23850,47	309	77,186		
	Memur	44	51,38	7,613	Toplam	24218,90	312			
	Çalışmıyor	7	46,57	9,466						
	Toplam	313	49,56	8,810						

Okul Öncesi Değerler Ölçeği puanlarının babanın çalışma durumu ve mesleği değişkenine göre yapılan analizi sonucunda ortalamalar arasındaki farklılıkların anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($p>,05$).

Tablo 3.1.9. Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Gelir Değişkenine Göre Farklılaşım Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
Sorumluluk	0-7000 TL	38	8,97	1,262	G.Arası	18,322	4	4,581	1,727	,144
	7001-14000 TL	158	8,77	1,583	G.İçi	816,937	308	2,652		
	14001-21000 TL	51	8,37	2,049	Toplam	835,259	312			
	21001-27000 TL	24	9,20	1,215						
	27001 TL ve üzeri	42	8,42	1,712						
	Toplam	313	8,71	1,636						
Saygı	0-7000 TL	38	7,68	1,974	G.Arası	26,718	4	6,680	1,625	,168
	7001-14000 TL	158	8,03	2,048	G.İçi	1265,742	308	4,110		
	14001-21000 TL	51	7,70	2,484	Toplam	1292,460	312			
	21001-27000 TL	24	8,62	1,498						
	27001 TL ve üzeri	42	8,47	1,580						
	Toplam	313	8,04	2,035						
İş birliği	0-7000 TL	38	8,21	2,081	G.Arası	28,964	4	7,241	1,992	,096
	7001-14000 TL	158	8,36	1,883	G.İçi	1119,445	308	3,635		
	14001-21000 TL	51	7,76	2,177	Toplam	1148,409	312			
	21001-27000 TL	24	8,95	1,082						
	27001 TL ve üzeri	42	8,57	1,836						
	Toplam	313	8,32	1,918						
Dürüstlük	0-7000 TL	38	7,50	1,826	G.Arası	7,306	4	1,827	,442	,778
	7001-14000 TL	158	7,37	2,239	G.İçi	1271,735	308	4,129		
	14001-21000 TL	51	7,05	2,033	Toplam	1279,042	312			
	21001-27000 TL	24	7,62	1,438						
	27001 TL ve üzeri	42	7,28	1,612						
	Toplam	313	7,34	2,024						
Dostluk/Arkadaşlık	0-7000 TL	38	8,65	1,790	G.Arası	6,269	4	1,567	,594	,667
	7001-14000 TL	158	8,70	1,652	G.İçi	812,293	308	2,637		
	14001-21000 TL	51	8,60	1,833	Toplam	818,562	312			
	21001-27000 TL	24	9,00	1,142						
	27001 TL ve üzeri	42	9,02	1,278						
	Toplam	313	8,75	1,619						
Paylaşım	0-7000 TL	38	8,02	2,072	G.Arası	20,978	4	5,244	1,283	,277
	7001-14000 TL	158	8,39	1,888	G.İçi	1259,016	308	4,088		
	14001-21000 TL	51	8,07	2,496	Toplam	1279,994	312			
	21001-27000 TL	24	8,66	2,219						
	27001 TL ve üzeri	42	8,85	1,675						
	Toplam	313	8,38	2,025						
OÖDÖ (Genel)	0-7000 TL	38	49,05	8,570	G.Arası	411,639	4	102,91	1,331	,258
	7001-14000 TL	158	49,65	8,809	G.İçi	23807,26	308	77,296		
	14001-21000 TL	51	47,58	10,890	Toplam	24218,90	312			
	21001-27000 TL	24	52,08	6,439						
	27001 TL ve üzeri	42	50,64	7,021						
	Toplam	313	49,56	8,810						

Okul Öncesi Değerler Ölçeği puanlarının ailenin gelir değişkenine göre yapılan analizi sonucunda ortalamalar arasındaki farklılıkların anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($p>,05$).

Tablo 3.1.10. Okul Öncesi Değerler Ölçeği Puanlarının Çocuğun Evde Hayvan Besleme Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $\bar{x}$	t Testi			Anlamlı fark
						t	Sd	p	
Sorumluluk	(1)Beslemiyor	262	8,65	1,696	,10480	-1,532	311	,127	2> 1
	(2)Besliyor	51	9,03	1,248	,17481				
Saygı	(1)Beslemiyor	262	7,90	2,083	,12874	-2,804	311	,005*	2> 1
	(2)Besliyor	51	8,76	1,594	,22332				
İş birliği	(1)Beslemiyor	262	8,26	1,937	,11967	-1,161	311	,247	
	(2)Besliyor	51	8,60	1,811	,25372				
Dürüstlük	(1)Beslemiyor	262	7,28	2,037	,12588	-1,229	311	,220	
	(2)Besliyor	51	7,66	1,941	,27249				
Dostluk/ Arkadaşlık	(1)Beslemiyor	262	8,69	1,660	,10261	-1,487	311	,138	
	(2)Besliyor	51	9,05	1,362	,19079				
Paylaşım	(1)Beslemiyor	262	8,30	2,106	,13013	-1,472	311	,142	
	(2)Besliyor	51	8,76	1,504	,21067				
OÖDÖ (Genel)	(1)Beslemiyor	262	49,11	8,982	,55493	-2,081	311	,038*	2> 1
	(2)Besliyor	51	51,90	7,521	1,05319				

Çocukların evde hayvan besleme durumlarına göre yapılan analiz sonucunda; Okul Öncesi Değerler Ölçeğinin, sorumluluk, iş birliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve paylaşım boyutlarında çocukların puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olmadığı görülmektedir ($p>,05$). Saygı boyutunda ve ölçeğin genelinde evinde hayvan besleyen çocukların puan ortalamaları, evinde hayvan beslemeyen çocukların ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir ($p<,05$).

3.2. PROSOSYAL DAVRANIŞLAR İÇİN YAPILAN ANALİZLER

Tablo 3.2.1. Çocuk Prososyallik Ölçeği Puanlarının Yaş Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $\bar{x}$	t Testi		
						t	Sd	p
ÇPÖ	5 yaş	202	81,51	21,590	1,51909	,244	230,882	,807
	6 yaş	111	80,90	21,125	2,00515			

ÇPÖ puanlarının yaş değişkenine göre yapılan analiz sonucuna bakıldığında, ortalamalar arasındaki farklılıkların anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($t=,244$; $p=,807$).

Tablo 3.2.2. Çocuk Prososyallik Ölçeği Puanlarının Cinsiyet Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $\bar{x}$	t Testi		
						t	Sd	p
ÇPÖ	Kız	176	82,67	20,229	1,52489	1,275	274,159	,203
	Erkek	137	79,52	22,756	1,94424			

ÇPÖ puanlarının cinsiyet değişkenine göre yapılan analiz sonucuna bakıldığında, ortalamalar arasındaki farklılıkların anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($t=1,275$; $p=,203$).

Tablo 3.2.3. Çocuk Prososyallik Ölçeği Puanlarının Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

f $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
ÇPÖ	1 kardeşi var	166	81,92	21,148	G.Arası	903,883	3	301,294	,656	,580
	2 kardeşi var	55	79,29	23,760	G.İçi	141909,484	309	459,254		
	3 kardeşi var	29	77,55	23,790	Toplam	142813,367	312			
	Kardeşi yok	63	83,12	18,741						
	Toplam	313	81,29	21,394						

ÇPÖ puanlarının çocukların kardeş sayısı değişkenine göre analizi sonucunda, gruplar arasındaki farklılıkların anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($F=,656$; $p=,580$).

Tablo 3.2.4. Çocuk Prososyallik Ölçeği Puanlarının Okul Öncesi Eğitim Kurumuna Devam Süresi Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup t Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	N	$\bar{x}$	ss	Sh $\bar{x}$	t Testi		
						t	Sd	p
ÇPÖ	1-2 yıl	290	80,88	21,730	1,27607	-1,575	28,820	,126
	2-3 yıl	23	86,52	16,045	3,34562			

ÇPÖ puanlarının okul öncesi eğitim kurumuna devam süresi değişkenine göre yapılan analiz sonucuna bakıldığında, çocukların ortalamaları arasındaki farklılıkların anlamlı olmadığı tespit edilmiştir. ($t=-1,575$; $p=,126$).

Tablo 3.2.5. Çocuk Prososyallik Ölçeği Puanlarının Anne Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları						Anlamlı fark
Puan	Grup	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>	(Tukey)
ÇPÖ	(1)Okur yazar değil	10	60,60	14,818	G.Arası	8888,908	3	2962,96	6,836	,000**	4> 1
	(2)İlköğretim	110	76,90	24,103		133924,459	309	433,41			4> 2
	(3)Lise	95	84,68	21,018	G.İçi	142813,367	312				3> 1
	(4)Üniversite	98	85,06	16,713							3> 2
	Toplam	313	81,29	21,394	Toplam						

Çocukların ÇPÖ puanlarının anne eğitim durumu değişkenine göre yapılan analizi sonucunda, ortalamalar arasındaki farklılıkların anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($F=6,836$; $p=,000$). Anlamlılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Tukey testi uygulanmıştır. Tukey testi sonucunda, annesi üniversite mezunu olan çocukların ÇPÖ puanlarının, annesi ilköğretim mezunu veya okur yazar olmayan çocuklarından anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Yine annesi lise mezunu çocukları ÇPÖ puanlarının, annesi ilköğretim mezunu veya okur yazar olmayan çocuklarından anlamlı derecede yüksektir.

Tablo 3. 2.6. Çocuk Prososyallik Ölçeği Puanlarının Annenin Çalışma Durumu ve Mesleği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları						Anlamlı fark
Puan	Grup	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>P</i>	(Tukey)
ÇPÖ	(1)Ev hanımı	218	78,95	22,054	G.Arası	5856,28	3	1952,09	4,404	,005*	
	(2)Serbest meslek	40	91,22	16,707		136957,08	309	443,22			2> 1
	(3)Memur	32	80,81	15,356	G.İçi	142813,36	312				
	(4)İşçi	23	86,86	24,502							
	Toplam	313	81,29	21,394	Toplam						

Çocukların ÇPÖ puanlarının annenin mesleği değişkenine göre yapılan analizi sonucunda ortalamalar arasındaki farklılıkların anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($F=4,404$; $p=,005$). Anlamlılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Tukey testi uygulanmıştır. Tukey testi sonucunda, annesi serbest meslekle uğraşan çocukların ÇPÖ puanlarının, annesi ev hanımı olan çocuklarından anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.2.7. Çocuk Prososyallik Ölçeği Puanlarının Baba Eğitim Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					Anlamlı fark (Tukey)
Puan	Grup	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
ÇPÖ	(1)Okur yazar değil	4	68,25	31,308	G.Arası G.İçi Toplam	6749,19	3	2249,73	5,109	,002*
	(2)İlköğretim	96	74,90	23,562		136064,17	309	440,33		2> 1
	(3)Lise	115	84,93	20,947		142813,36	312			4> 2
	(4)Üniversite	98	83,81	17,691						
	Toplam	313	81,29	21,394						

ÇPÖ puanlarının baba eğitim durumu değişkenine göre yapılan analizi sonucunda ortalamalar arasındaki farklılıkların anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($F=5,109$; $p=,002$). Anlamlılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek için Tukey testi uygulanmıştır. Tukey testi sonucunda, babası ilköğretim mezunu çocukların ÇPÖ puanlarının, babası okur yazar olmayan çocuklarinkinden; babası üniversite mezunu olan çocukların ÇPÖ puanlarının babası ilköğretim mezunu olan çocuklarinkinden anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.2.8. Çocuk Prososyallik Ölçeği Puanlarının Babanın Çalışma Durumu ve Mesleği Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

f $\bar{x}$ ve ss Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	N	$\bar{x}$	ss	Var. K.	KT	Sd	KO	F	p
ÇPÖ	Serbest meslek	173	78,54	21,581	G.Arası G.İçi Toplam	3582,82	3	1194,27	2,651	,051
	İşçi	89	85,82	22,470		139230,54	309	450,58		
	Memur	44	83,77	16,337		142813,36	312			
	Çalışmıyor	7	76,14	23,118						
	Toplam	313	81,29	21,394						

Çocukların ÇPÖ puanlarının babanın çalışma durumu ve mesleği değişkenine göre yapılan analizi sonucunda ortalamalar arasındaki farklılıkların anlamlı olmadığı görülmektedir ($F=2,651$; $p=,051$).

Tablo 3.2.9. Çocuk Prososyallik Ölçeği Puanlarının Gelir Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) Sonuçları

<i>f</i> $\bar{x}$ ve <i>ss</i> Değerleri					ANOVA Sonuçları					
Puan	Grup	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	Var. K.	<i>KT</i>	<i>Sd</i>	<i>KO</i>	<i>F</i>	<i>p</i>
ÇPÖ	0-7000 TL	38	79,36	22,991	G.Arası	1286,14	4	321,53	,700	,593
	7001-14000 TL	158	80,61	22,106	G.İçi	141527,22	308	459,50		
	14001-21000 TL	51	80,07	22,934	Toplam	142813,36	312			
	21001-27000 TL	24	83,37	13,628						
	27001 TL ve üzeri	42	85,90	18,915						
	Toplam	313	81,29	21,394						

Çocukların ÇPÖ puanlarının, ailenin geliri değişkenine göre yapılan analizi sonucunda ortalamalar arasındaki farklılıkların anlamlı olmadığı tespit edilmiştir ($F=,700$; $p=,593$).

Tablo 3.2.10. Çocuk Prososyallik Ölçeği Puanlarının Çocuğun Evde Hayvan Besleme Durumu Değişkenine Göre Farklılaşp Farklılaşmadığını Belirlemek Üzere Yapılan Bağımsız Grup *t* Testi Sonuçları

Puan	Gruplar	<i>N</i>	$\bar{x}$	<i>ss</i>	$Sh_{\bar{x}}$	<i>t</i> Testi			Anlamlı fark
						<i>t</i>	<i>Sd</i>	<i>p</i>	
ÇPÖ	(1)Beslemiyor	262	3,61	,988	,06105	-3,704	83,976	,000**	2>1
	(2)Besliyor	51	4,08	,786	,11007				

Çocuk Prososyallik Ölçeği puanlarının çocuğun evde hayvan besleme durumu değişkenine göre yapılan analizi sonucuna bakıldığında, ortalamalar arasındaki farklılıkların anlamlı olduğu tespit edilmiştir ($t=-3,704$; $p=,000$). Evde hayvan besleyen çocukların puan ortalamaları, evde hayvan beslemeyen çocuklarınkinden anlamlı derecede yüksektir.

3.3. ÇOCUKLARIN DEĞER DÜZEYLERİ İLE PROSOSYAL DAVRANIŞLARI ARASINDAKİ İLİŞKİYE DAİR YAPILAN KORELASYON ANALİZİ

Tablo 3.3.1. *Çocukların Değer Düzeyleri ile Prososyal Davranışları Arasındaki İlişkiye Dair Yapılan Korelasyon Analizi*

		1	2	3	4	5	6	7	8
1.Sorumluluk	Pearson Correlation	1							
	Sig. (2-tailed)								
	N	313							
2. Saygı	Pearson Correlation	,558**	1						
	Sig. (2-tailed)	,000							
	N	313	313						
3. İş birliği	Pearson Correlation	,605**	,661**	1					
	Sig. (2-tailed)	,000	,000						
	N	313	313	313					
4. Dürüstlük	Pearson Correlation	,419**	,373**	,510**	1				
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000					
	N	313	313	313	313				
5. Dostluk/Arkadaşlık	Pearson Correlation	,483**	,517**	,673**	,435**	1			
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000				
	N	313	313	313	313	313			
6. Paylaşım	Pearson Correlation	,496**	,597**	,635**	,427**	,635**	1		
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000			
	N	313	313	313	313	313	313		
7.Okul Değerler (Genel)	Öncesi Ölçeği	Pearson Correlation	,745**	,797**	,870**	,683**	,785**	,813**	1
		Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000	
		N	313	313	313	313	313	313	313
8. Çocuk Prososyallik Ölçeği	Çocuk	Pearson Correlation	,518**	,619**	,642**	,481**	,577**	,630**	,741**
	Ölçeği	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000
		N	313	313	313	313	313	313	313

**Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Çocukların değer düzeyleri ile prososyal davranışları arasındaki Pearson Korelasyon Analizi bulgularına bakıldığında, çocuğun prososyal davranışları ile sorumluluk ($r=,518$), saygı ($r=,619$), iş birliği ($r=,642$), dürüstlük ($r=,481$), dostluk/arkadaşlık ($r=,577$) ve paylaşım ($r=,630$) düzeyleri arasında pozitif yönlü ve “orta düzeyde” anlamlı ilişkiler olduğu görülmektedir ($p=,000$).

Okul Öncesi Değerler Ölçeğinin geneline baktığımızda; çocukların değer düzeyleri (genel) ile prososyal davranışları arasında ($r=,741$) pozitif yönlü ve “yüksek düzeyde” anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($p=,000$). Çocukların sorumluluk, saygı, iş birliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve paylaşım puanları arttıkça prososyal davranışları da artmaktadır. Çocuğun sorumluluk, saygı, iş birliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve paylaşım puanları azaldıkça prososyal davranışları da azalmaktadır.

3.4. ÇOCUKLARIN DEĞER DÜZEYLERİNİN PROSOSYAL DAVRANIŞLARI'NI YORDAMASINA İLİŞKİN REGRESYON ANALİZİ

Tablo 3.4.1. *Çocukların Değer Düzeylerinin Prososyal Davranışlarını Yordamasına İlişkin Regresyon Analizi*

Bağımsız Değişkenler	Bağımlı değişken	F	p	R	R ²	β	t	P
Okul Öncesi Değerler Ölçeği Alt Boyutları	Sorumluluk	114,087	,000**	,518	,268	,518	10,681	,000**
	Saygı	193,584	,000**	,619	,384	,619	13,913	,000**
	İş birliği	218,165	,000**	,642	,412	,642	14,770	,000**
	Dürüstlük	93,714	,000**	,481	,232	,481	9,681	,000**
	Dostluk/Arkadaşlık	155,560	,000**	,577	,333	,577	12,472	,000**
	Paylaşım	205,109	,000**	,630	,397	,630	14,322	,000**
	Okul Öncesi Değerler Ölçeği (Genel)	378,207	,000**	,741	,549	,741	19,448	,000**

Analiz sonuçlarına bakıldığında, çocukların sorumluluk düzeylerinin, prososyal davranışlarına ilişkin varyansın %27'sini ($r^2 = ,268$; $p < ,001$); saygı düzeyleri, prososyal davranışlarına ilişkin varyansın %38'ini ($r^2 = ,384$; $p < ,001$) ve iş birliği düzeyleri, prososyal davranışlarına ilişkin varyansın %41'ini ($r^2 = ,412$; $p < ,001$) açıkladığı görülmektedir. Benzer şekilde çocukların dürüstlük düzeyleri, prososyal davranışlarına ilişkin varyansın %23'ünü ($r^2 = ,232$; $p < ,001$); dostluk/arkadaşlık düzeyleri, prososyal davranışlarına ilişkin varyansın %33'ünü ($r^2 = ,333$; $p < ,001$) ve paylaşım düzeyleri, prososyal davranışlarına ilişkin varyansın %40'ını ($r^2 = ,397$; $p < ,001$) istatistiksel olarak anlamlı şekilde açıklamaktadır ($F_{min} = 93,714$; $p < ,001$ – $F_{max} = 218,165$; $p < ,001$).

Okul Öncesi Değerler Ölçeğinin geneline bakıldığında; çocukların değer düzeyleri (genel) ile prososyal davranışlarına ilişkin varyansın %55'ini ($r^2 = ,549$; $p < ,001$) istatistiksel olarak anlamlı şekilde açıklamaktadır ($F = 378,207$; $p < ,001$). Çocukların sorumluluk, saygı, iş birliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve paylaşım değer düzeyleri, prososyal davranışlarının anlamlı birer yordayıcısıdır.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde; çalışmadaki alt amaçlar esas alınarak yapılan analizler sonucunda ulaşılan bulgular yargısal ifadeler ile sunulmuştur. Konu ile ilgili literatürü oluşturan daha önce yapılmış araştırmaların bulguları ile bu araştırmadan edinilen sonuçlar karşılaştırılmıştır.

Eke'nin (2018) yapmış olduğu çalışmanın sonuçları çalışmamızı destekler nitelikte olup 6 yaşındaki çocukların sorumluluk puanlarının 5 yaşındaki çocuklara göre anlamlı derecede yüksek olduğu ortaya konulmuştur. Yavaş'ın (2020) yapmış olduğu çalışmada ise 6 yaş çocuklarının saygı düzeyleri 5 yaş çocuklarına kıyasla daha yüksek çıkmıştır. Yaptığımız çalışmanın sonuçlarına bakıldığında; okul öncesi kuruma devam eden 6 yaşındaki çocukların sorumluluk puanlarının 5 yaşındaki çocuklardan anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna varılmıştır. Çocukların yaşlarının artması ile olgunluklarının da artıyor olması çocukların sorumluluk gerektiren eylemlerde daha fazla bulunduğu yorumunda bulunulabilir.

Acer, (2018) yapmış olduğu çalışmasında kız çocuklarının Okul Öncesi Değerler Ölçeği toplam puanı erkeklerin puanlarına göre pozitif yönlü bir farklılık göstermiştir. İlğan ve arkadaşlarının (2013) yapmış olduğu çalışması araştırmamızı destekler nitelikte olup, kızların erkeklere oranla farklılıklara saygı boyutuna ilişkin puanlarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşıldığı görülmektedir. Çalışmamızdan farklı olarak Coşkun'un (2011) öğrencilerin verdikleri sözleri yerine getirme sorumluluğunun var olup olmadığını belirlemeye çalıştığı araştırmasında, kız öğrencilerin sorumluluk değerini erkek öğrencilere göre daha fazla benimsediği tespit edilmiştir. Bu çalışmada ise Okul Öncesi Değerler Ölçeğinin genelinde ve saygı boyutunda ise kız çocukların puan ortalamalarının, erkek çocukların ortalamalarından anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Kız çocuklarının okul öncesi dönemde, erkek çocuklara göre saygı ve genel değerlere daha fazla sahip olmasının nedeni, kız çocuklarının mizacı ve saygı noktasında toplumsal ve kültürel beklentilerin erkek çocuklara göre daha fazla olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Yakupoğulları'nın (2018) yapmış olduğu çalışmada ulaştığı sonuçlar ile araştırmamızın sonuçları paralellik göstermektedir. Saygı, dürüstlük, sorumluluk, paylaşım, arkadaşlık puanlarının kardeş sayısına göre anlamlı farklılık göstermediği, ancak iş birliği puanlarının kardeş sayısına göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Acer (2018) yapmış olduğu araştırmasında, çalışmamızın sonuçlarından farklı olarak 48-72 ay grubunda bulunan okul öncesi çocuklarının sorumluluk boyutunda anlamlı farklılık olduğu, kardeşi olan çocukların kardeşi olmayan çocuklara göre sorumluluk değer düzeylerinin daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır. Çalışmamızda çocukların değer düzeyleri kardeş sayısı değişkeni açısından anlamlı bir farklılık göstermemiştir. Çocukların değer düzeylerinin kardeş sayısı bakımından farklılık göstermemesinin sebebi çocukların değer öğrenimlerini

kardeşlerinden ziyade, anne-baba, okul, medya gibi kanallar yoluyla edinmelerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Meriç, Özyürek (2018) yapmış olduğu çalışmada ailelerin çocuklarına ahlaki ve sosyal kuralları benimsetebilmeleri için rol model olmaları gerektiğini önemli bulmuştur. Şahin'in (2019) yapmış olduğu çalışmada annesi lise, lisans ve lisansüstü mezunu çocukların değer düzeyi puanları, ilköğretim mezunu olan annelerin çocuklarının puanlarından anlamlı seviyede farklılık göstermiştir. Yapmış olduğumuz çalışmada, çocukların değer düzeylerinin annenin eğitim durumu değişkenine göre, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve paylaşım boyutlarında ortalamalar arasındaki anlamlı biçimde farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Annesi lise mezunu olan çocukların dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve ölçek genel puanlarının, annesi okur yazar olmayan çocuklarındaki anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Paylaşım boyutunda ve ölçeğin genelinde annesi üniversite mezunu olan çocukların puanlarının, annesi ilköğretim mezunu olan çocuklarındaki; yine ölçeğin genelinde annesi üniversite mezunu olan çocukların puanlarının, annesi okuryazar olmayan çocuklarındaki anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumun sebebi olarak annelerin eğitim ortamlarında kazandıkları değer yargılarının ebeveynlik davranışlarına etkisi yoluyla çocuklarına yansıttıkları söylenebilir.

Alamehmet (2018) yapmış olduğu çalışma, araştırmamızı destekler nitelikte olup annesi çalışan çocukların, iş birliği, puanlarının çalışmayanlara göre anlamlı farklılık gösterdiği, bu durumun çocukların annesinin çalışan olması iş birliği yapabilme eğilimini artırdığı sonucuna ulaşmıştır. Yakupoğulları'nın (2018) da yapmış olduğu çalışma bu hususta yapılan çalışmada edindiğimiz sonuçları doğrular niteliktedir. Annesi çalışan çocukların çocuk değer düzeyi puanları, annesi çalışmayan çocukların puanlarından anlamlı düzeyde daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocukların değer düzeyleri annenin meslek değişkeni açısından, saygı, iş birliği ve paylaşım/eşitlik boyutunda anlamlı olarak farklılık göstermiştir. Annesi serbest meslekle uğraşan çocukların sorumluluk, saygı, iş birliği ve paylaşım/eşitlik puanlarının, annesi ev hanımı olan çocukların puanlarından; annesi memur olan çocukların paylaşım/eşitlik puanlarının, annesi ev hanımı olan çocukların puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumun sebebi çalışan annelerin sosyal hayatta kurdukları ilişkileri, saygı, iş birliği ve paylaşım/eşitlik değer yargıları ile sürdürmeleri ve bu değer yargılarını da çocuklarına model alarak aktardıkları söylenebilir.

Yakupoğulları (2018) ve Alamehmet'in (2019) yapmış oldukları çalışmalarda babanın eğitim düzeyi arttıkça çocuklarında değer düzeyinin arttığı görülmektedir. Literatür incelendiğinde yapılan bazı çalışmalarda, Çocukların iş birliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık düzeyleri babanın eğitim durumu değişkeni açısından anlamlı şekilde farklılaştığı görülmüştür. Bunun yanında babası üniversite mezunu olan çocuklardaki dostluk, arkadaşlık düzeyleri babası liseden mezun çocuklara kıyasla daha yüksektir. Babası üniversiteden mezun çocuklardaki paylaşım düzeyleri babaları ortaokul ve liseden mezun çocuklara kıyasla daha yüksektir. (Yavaş, 2020) ve Gültekin (2023) çalışmalarında ebeveynlerin eğitim

düzeyinin paylaşım boyutunda farklılık gösterdiği, ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça paylaşım davranışının azaldığı sonucuna ulaşmıştır. Yaptığımız çalışmanın aksine Tanrıverdi ve Erarslan'ın (2015) yapmış oldukları çalışmaya göre çocukların değer kazanımlarında anne babanın eğitim düzeyinin bir etkisi olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Yaptığımız çalışmada; Çocukların değer düzeyleri babanın eğitim durumu değişkenine göre, iş birliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve paylaşım boyutlarında anlamlı bir farklılık göstermiştir. İş birliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık, paylaşım boyutlarında ve ölçeğin genelinde babası lise mezunu olan çocukların dürüstlük puanları, babası ilköğretim mezunu çocuklarındakinden anlamlı derecede yüksektir. Paylaşım boyutunda ve ölçeğin genelinde ise babası üniversite mezunu olan çocukların puanları, babası okur yazar olmayanlarındakinden yüksektir. Yine paylaşım boyutunda babası lise mezunu olan çocukların puanları, babası okur yazar olmayanlarındakinden yüksektir. Bu durumun sebebi ise eğitim düzeyi yüksek babaların çocuklarına karşı iş birliği, paylaşım/eşitlik ve dostluk/arkadaşlık değerlerinde model oldukları, çocuklarını destekledikleri söylenebilir.

Atabey (2014) okul öncesi dönem çocuklarının, sosyal değer düzeylerini geliştirebilmek için uyguladığı ön-test son test çalışmasında, hayvan besleyen çocukların değer puanları beslemeyen çocukların lehine yüksek çıktığı görülmüştür. Yaptığımız çalışmada saygı boyutunda evde hayvan besleyen çocukların puanlarının beslemeyen çocuklardan anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Evde evcil hayvan besleyen çocukların besledikleri hayvanın bakımını üstlenerek göstermiş oldukları çaba ile hayvanların yaşama hakkını kabul edip, saygı gösterdikleri sonucuna ulaşılabilir.

Gültekin'in (2023) yapmış olduğu çalışma, yaptığımız çalışmayı destekler nitelikte olup çocukların cinsiyeti saygı sorumluluk, dürüstlük, paylaşımcılık ve dostluk değerleri üzerinde farklılaşmamıştır. Yapılan bazı çalışmalarda kız ve erkek çocukların prososyal davranışları arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır (Uysal, vd., 2016; Bağcı vd., 2018). Çalışmamızın aksine, (Karaman ve Dinçer 2020; Kaya, 2020; Doğan, 2022; Yurdakul, Yıldız ve Ayhan, 2022) yapmış oldukları çalışmada kız çocuklarının prososyal davranışlarının erkek çocuklarından yüksek olduğu sonucuna ulaşmıştır. Literatürde farklı çalışmalar olduğu gibi bizim çalışmamızda prososyal davranışlar çocuğun cinsiyetine göre anlamlı farklılık göstermemiştir. Prososyal davranışların cinsiyete göre farklılık göstermemesi, çocuklardan beklenen prososyal davranışların cinsiyet kalıplarına sokulmadan, aynı düzeyde gerçekleştirilme beklentisinin olduğu yorumunda bulunulabilir.

Doğan (2022) annelerin prososyal davranışları ve tutumları ile okul öncesi dönem çocuklarının prososyal davranışları arasındaki ilişkiyi saptamak amacı ile yaptığı çalışmada annesi lisans ve lisansüstü mezunu olan çocukların, anne-babası ortaokul mezunu olan çocuklara göre daha fazla prososyal davranış gösterdiği sonucuna ulaşmıştır. Literatüre baktığımızda çalışmamızın sonucundan farklı araştırmalar da bulunmaktadır. Çubukçu'nun (2019) prososyal davranışları ve ebeveyn tutumları

arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında annelerin, eğitim düzeyi düştükçe çocukların prososyal davranışlarında artış olduğu sonucuna ulaşmaktadır. Çalışmamızda prososyal davranışlar, çocukların anne eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık göstermiştir. Annesi üniversite mezunu olan çocukların ÇPÖ puanlarının, annesi ilköğretim mezunu ve okur yazar olmayan çocuklarındakinden anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Yine annesi lise mezunu çocukları ÇPÖ puanları annesi okur yazar olmayan çocuklarındakinden anlamlı derecede yüksektir. Aynı şekilde annesi ilköğretim mezunu çocukların ÇPÖ puanları, annesi okur yazar olmayan çocuklardan anlamlı derecede yüksektir. Eğitim sahibi annelerin sosyal yaşamda olumlu davranışlara dayalı oluşturmuş olduğu kimliği, çocuğuna aktarma eğiliminde olduğu için çocukların daha fazla prososyal davranış gösterdiği yorumunda bulunulabilir.

Öztürker, (2014) çalışmasında 6 yaş çocuklarının olumlu sosyal davranışlarıyla anne çalışma durumu arasında güçlü bir ilişki olduğu, annesi çalışan çocukların annesi çalışmayan çocuklara göre olumlu sosyal davranışları sıklıkla sergilediği sonucuna ulaşmıştır. Çalışmamız bu çalışmayı teyit eder nitelikte olup, prososyal davranışlar çocukların anne çalışma durumuna göre anlamlı farklılık göstermiştir. Annesi serbest meslekle uğraşan çocukların ÇPÖ puanlarının, annesi ev hanımı olan çocuklarındakinden anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Serbest meslek ile uğraşıp, sosyal hayatta bir yer edinen anneler çocuklarına toplumda bulunan olumlu sosyal davranışları edinmeleri noktasında rehberlik edip, model olmuş olabilirler yorumunda bulunulabilir.

Literatür incelendiğinde çocukların baba öğrenim durumuna göre prososyal davranışlarında anlamlı farklılaşmanın tespit edildiği çalışmalar mevcuttur (Çubukçu 2019; Doğan, 2022). Varol, (2022) “60-72 Aylık Çocukların Prososyal Davranışları ile Babalarının Anne Bekçiliği Algılarının Baba Katılımı Açısından İncelenmesi” isimli çalışmasında baba öğrenim durumunun çocukların olumlu sosyal davranışlarında anlamlı bir etkisi olduğu sonucuna varmıştır. Yapmış olduğu çalışma incelendiğinde ön lisans ve üstünde öğrenim gören babaların çocukları, lise ve altı öğrenim durumuna sahip olan babaların çocuklarından daha fazla prososyal davranışlar göstermektedir. Çalışmamız bu bulguları destekler nitelikte olup prososyal davranışların çocukların baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Babası lise mezunu veya üniversite mezunu olan çocukların ÇPÖ puanlarının, babası ilköğretim mezunu olan çocuklarındakinden anlamlı derecede yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumun babaların almış oldukları eğitim ile çocuklarının olumlu sosyal davranışlarını destekledikleri onlara model olmalarından kaynaklandığı söylenebilir

Kayhan ve İşözen, (2022) yapmış oldukları çalışmada uzun süreli hayvan beslemenin depresyon üzerinde olumlu etkileri olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Prososyal davranışlar çocukların evde hayvan besleme durumuna göre anlamlı farklılık göstermiştir. Evde hayvan besleyen çocukların prososyal davranışları, evde hayvan beslemeyen çocuklardan anlamlı derecede yüksektir. Bu durumun sebebi çocukların hayvan besleyerek edindikleri empatik bakış açısı, diğerkâmlık gibi davranışlar olabilir.

Türen'in (2022)' "60-72 Aylık Çocukların Annelerinin Sahip Oldukları Bireysel Değerler ile Çocuklarının Prososyal Davranışları Arasındaki İlişkiyi" İncelediği çalışmada annelerin sahip olduğu bireysel değerlerin, 60-72 aylık çocukların prososyal davranışları arasına zayıf düzeyde ilişki olduğu görülmüştür. Annelerin sahip olduğu bireysel değerler ile çocukların prososyal davranışları arasında negatif veya pozitif yönlü anlam barındıran bir ilişki bulunmamıştır. Saygılı (2021) yapmış olduğu araştırmada 60-72 aylık çocukların ahlaki yargı düzeyleri ile prososyal davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiş, çocukların ahlaki yargı düzeyleri ile prososyal davranış arasında anlamlı düzeyde bir ilişkinin olmadığı, ahlaki yargı ile kültürel paylaşım ve sosyal yardımlaşma arasında ise pozitif yönlü anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucuna varmıştır. Literatürde bulunan bu çalışmaların aksine çalışmamızda, çalışma grubunda yer alan okul öncesi dönem çocuklarının sahip oldukları değer düzeyleri ile prososyal davranışları arasında pozitif yönlü yüksek düzey bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Pozitif yöndeki bu ilişkiye göre sorumluluk, saygı, iş birliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve paylaşım/eşitlik puanları arttıkça prososyal davranışları da artmaktadır. Çocuğun sorumluluk, saygı, iş birliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve paylaşım/eşitlik puanları azaldıkça prososyal davranışları da azalmaktadır. Bu durumun sebebi olarak yetişkinlerin, çocukların prososyal davranış veya değerlere yönelik bir eylem gerçekleştirdiğinde, olumlu pekiştireçler vererek bu davranışları ödüllendirmesi olduğu söylenebilir. Bu durumda yapılabilecek bir diğer yorum ise yaşadığımız toplumdaki değer düzeyi yüksek bireylerden beklenen eylemlerin olumlu sosyal davranışları içermesi ve değer düzeyi düşük bireylerden de olumlu sosyal davranışlara ait eylem beklentisinin düşük olması olabilir. Bu bakış açısı ile toplumsallaşmaya başlayan çocukların toplumdaki yargılara göre hareket ederek bu davranışları model aldığı sonucuna ulaşılabilir.

Literatür incelendiğinde değer düzeyi ile okul öncesi çocukların prososyal davranışlarını inceleyen bir çalışma bulunmamasına rağmen benzer araştırmalar vardır. Yakupoğulları (2018) anaokuluna devam eden 60-72 aylık çocukların değer düzeyleri ile ebeveynlerinin empati eğilim düzeyleri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmada anne ben merkezli eğilim değişkeninin çocuk değer düzeyi üzerinde negatif yönlü ve anlamlı etkisi; anne sempatik eğilimin çocuk değer düzeyi üzerinde pozitif yönlü ve anlamlı etkisi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Yapmış olduğumuz çalışmada, çocukların değer düzeylerinin sorumluluk, saygı, iş birliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve paylaşım/eşitlik boyutları, çocukların prososyal davranışlarının anlamlı birer yordayıcısıdır. Prososyal davranışlar toplumda olumlu sosyal davranışlar olarak da bilinmektedir. Bu davranışlar toplumların iyilik halinde ve huzurla yaşamasını sağlar. Değerler de olumlu sosyal davranışlar gibi toplumsal refahın sürdürülmesini sağlar. Bu bağlamdan bakıldığında her iki değişkenin de birbirlerini yordaması oldukça mümkündür yorumunda bulunulabilir.

Sonuç olarak Araştırma bulgularına göre okul öncesi dönem çocuklarının değer düzeyleri cinsiyet, kardeş sayısı anne-baba eğitim düzeyi, anne çalışma durumu ve mesleği, evde hayvan besleme değişkenlerine göre anlamlı farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Yine çocukların prososyal davranışları anne-baba eğitim düzeyi, anne çalışma durumu ve mesleği, evde hayvan besleme durumu gibi değişkenlere göre anlamlı farklılık göstermiştir. Yapılan korelasyon analizi sonucunda ise çocukların değer düzeyleri ile prososyal davranışları arasında pozitif yönlü ve “yüksek düzeyde” anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Çocukların değer düzeylerinin sorumluluk, saygı, iş birliği, dürüstlük, dostluk/arkadaşlık ve paylaşım/eşitlik boyutları, çocukların prososyal davranışlarının anlamlı birer yordayıcısıdır.

ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen bulgular doğrultusunda şu öneriler getirilmiştir:

- Okul öncesi öğretmenlerine ve ailelere Değerler eğitimi ve prososyal davranışlar hakkında seminerler düzenlenebilir.
- Araştırma bulgularına göre ebeveynlerin eğitim düzeyi arttıkça çocukların prososyal davranışları ve değer düzeyleri de orantılı olarak artmaktadır. Bu doğrultuda bakıldığında eğitim düzeyi düşük ebeveynlere değerler eğitimi ve prososyal davranışlar hakkında online veya yüz yüze eğitimler verilebilir.
- Araştırmanın çalışma grubu genişletilerek Türkiye'nin farklı şehirlerinde kıır ve kentte yaşayan okul öncesi dönem çocukları dahil edilebilir. Değer düzeylerinin ve prososyal davranışların yaşanan yerden ne derece etkilendiğine yönelik çalışma yapılabilir.
- Okul öncesi öğretmenleri sınıflarındaki prososyal davranışları arttırmak amacıyla çocuklara model olarak, çocukların sınıf içerisindeki olumlu sosyal davranışlarını destekleyecek etkinliklere yer verebilir
- Çocukların değer düzeylerinin ve prososyal davranışlarının okul öncesi eğitimden nasıl etkilendiğini görebilmek için çocuğun okul öncesi eğitim dönemini kapsayan boylamsal bir çalışma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Acer, S.** (2018). *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 48-72 aylık çocukların değer ile akran oyun davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Akbaba, S.** (1994). *Grupla psikolojik danışmanın sosyal psikolojik bir kavram olan özgecilik üzerindeki etkisi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Atatürk Üniversitesi.
- Akbaş, O.** (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II.kademedeği gerçekleştirme derecesinin değeriendirilmesi* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Aktaş, V. ve Berkem Güvenç, D.** (2006). Kız ve erkek ergenlerde saldırgan ve olumlu sosyal davranışlar ile yaş, ilişkisel bağlam ve kişiler arası duyarlılık arasındaki ilişkiler. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 2, 233-264.
- Aktepe, V.** (2010). *İlköğretim 4. Sınıf sosyal bilgiler dersinde “yardımseverlik” değeriinin etkinlik temelli öğretimi ve öğrencilerin tutumlarına etkisi* [Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi].
- Aktepe, V. ve Yalçınkaya E.** (2016). Okul ortamında değerler eğitiminin öğrenci görüşlerine göre çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 17(2), 113-131.
- Alamehmet, H. K.** (2019). *54-72 aylık çocukların değeri düzeylerine anne baba tutumu ve çocuğun mizacının etkisi* [Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi].
- Altay, F. B., & Gure, A.** (2012). Relationship among the parenting styles and the social competence and prosocial behaviors of the children who are attending to state and private preschools. *Educational Sciences: Theory And Practice*, 12(4), 2712-2718.
- Alvord, M. K., & O'Leary, K. D.** (1985). Teaching children to share through stories. *Psychology In The Schools*, 22(3), 323-330.
- Arıkan, A.** (2011). Değerler Eğitiminin Tanımı, Önemi ve Kapsamı. In A. Arıkan(Ed.). *Okulöncesi Dönemde Değerler Eğitimi* (Pp.1-26). Eskişehir: Anadolu

Asar, H. (2019) *okul öncesi değerler eğitimi programının 5-6 yaş çocuklarının sosyal duygusal uyum ve değer düzeyleri üzerine etkisi*. [Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi].

Atabey, D. (2014). *Okul öncesi sosyal değerler kazanımı ölçeğinin geliştirilmesi ve sosyal değerler eğitimi programının anasınıfına devam eden çocukların sosyal değerler kazanımına etkisinin incelenmesi* [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi].

Aydın, M. Ş. (2021). 13-70 aylık çocuklarda prososyal davranışlar: doğal gözlem çalışması. *Psikoloji Çalışmaları* , 41 (2) , 673-709. DOI: 10.26650/SP2019-0096

Aydın, M. Z. ve Gürler, Ş. A. (2010). Okulda değerler eğitimi. *Eğitime Bakış Eğitim-Öğretim Ve Bilim Araştırma Dergisi*, 6(18), 16-19.

Ayten, A. (2009). *Prososyal Davranışlarda Dindarlık Ve Empatinin Rolü* [Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi].

Bağcı Çetin, B. ve Öztürk Samur, A. (2018). 60-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile anne-babalarının prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 1-17. DOI: 10.17556/Erziefd.286651

Bağcı, B. (2015). *Çocuk ve yetişkin prososyallik ölçeklerinin geçerlik güvenirlik çalışması ve çocuk ile anne-baba prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi].

Baltacı, A. (2018). Nitel araştırmalarda örneklem yöntemleri ve örnek hacmi sorunsalı üzerine kavramsal bir inceleme. *Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 231-274.

Bilir, E. (2022). *Sınıf Öğretmenlerinin Değerler Eğitimine Yönelik Görüşlerinin İncelenmesi* (Çanakkale İli Örneği). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü. Çanakkale (yüksek lisans tezi)

Carlo, G., & Randall, B. A. (2002). The development of a measure of prosocial behaviors for late adolescents. *Journal Of Youth And Adolescence*, 31, 31-44.

Cihandide, Z.N. (2014). *Okul Öncesinde Din Ve Ahlak Eğitimi*. (2. Baskı). Dem.

Clarke, D. (2003). *Pro-Social And Anti-Social Behaviour*. Routledge.

Coşkun, D. (2011). *İlköğretim birinci kademe 5. sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitimi (denizli ili örneği)*. [Yüksek lisans tezi, Pamukkale Üniversitesi].

Çağlayan, A. (2013). *Ahlak pusulası: ahlak ve değerler eğitimi*. Değerler Eğitimi Merkezi

Yayınları.

- Çalık, T., Özbay, Y., Özer, A., Kurt, T., ve Kandemir, M.** (2009). İlköğretim okulu öğrencilerinin zorbalık statülerinin okul iklimi, prososyal davranışlar, temel ihtiyaçlar ve cinsiyet değişkenlerine göre incelenmesi. *Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 60(60), 555-576.
- Çelik Kahraman, S.** (2019). *Okul öncesi prososyal davranış ölçeğinin geliştirilmesi ve 48-72 aylık çocuklarda prososyal davranışların bazı değişkenlere göre incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Çetin, F., Bilbay, A. A. ve Kaymak, D. A.** (2001). *Araştırmadan uygulamaya çocuklarda sosyal beceriler*. Epsilon.
- Dağlı, A.** (2015). Örgütsel Muhalefet Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(53), 198-218.
- Dede, Y.** (2007). Matematik öğretiminde değerlerin yeri, *AİBÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(1), 12- 25.
- Demir, B.** (2021). *Drama etkinliklerinin okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60-72 aylık çocukların prososyal davranışları üzerine etkisinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi].
- Deniz, S.** (2019). *Okul öncesi eğitim çağındaki çocukların değer düzeylerine ilişkin anne-baba ve öğretmen görüşleri* [Yüksek lisans tez, Siirt Üniversitesi].
- Diener, M. L., & Kim, D.** (2004). Maternal and child predictors of preschool children's social competence. *Applied Developmental Psychology*, 25, 3-24.
- Dilmaç, B. ve Şimşir, Z.** (2016). Okullarda değerler eğitimi. *Yayımlanmamış Araştırma Makalesi*, (Erişim Tarihi: 09.01. 2022) https://Cubukram.MEB.K12.Tr/Meb_İys_Dosyalar/06/07/888939/Dosyalar/2020_03/09135457_Okullarda_DeğerlerEğitimi.Pdf.
- Doğan, S.** (2022). *Okul öncesi dönem 5-6 yaş çocuklarının prososyal davranışları ile rekabet stilleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek lisans tez, Çankırı Karatekin Üniversitesi].
- Dunfield, K., Kuhlmeier, V. A., O'Connell, L. & Kelley, E.** (2011). Examining the diversity of prosocial behavior: helping, sharing, and comforting in infancy. *Infancy*, 16(3), 227– 247.
- Eisenberg, N., & Lennon, R.** (1983). Sex differences in empathy and related

- capacities. *Psychological Bulletin*, 94(1), 100.
- Eisenberg, N., & Miller, P. A.** (1987). The relation of empathy to prosocial and related behaviors. *Psychological Bulletin*, 101(1), 91.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A. & Spinrad, T. L.** (2006). Prosocial Development. N. Eisenberg (Ed.), *Handbook Of Child Psychology* (6th Ed., Pp. 646–718). John Wiley & Sons, Inc.
- Eisenberg, N., Spinrad, T. L. & Knafo-Noam, A.** (2015). Prosocial Development. R. M. Lerner (Ed.), *Handbook Of Child Psychology And Developmental Science* (Pp. 1–47). John Wiley & Sons, Inc.
- Eke, A.** (2018) Okul öncesi dönem çocuklarında değerler, öz düzenleme becerileri ve sosyal davranışlar arasındaki ilişkinin incelenmesi.
- Ekin, S.** (2019). *Lise öğrencilerinin müzikten etkilenim düzeyleriyle prososyal eğilimleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi].
- El Hassan, K., & Kahil, R.** (2005). The Effect Of “Living Values: An Educational Program” On Behaviors And Attitudes Of Elementary Students İn A Private School İn Lebanon. *Early Childhood Education Journal*, 33(2), 81-90.
- Erden, Ş.** (2017). Duygusal gelişim. Deniz, M. E. (Ed.). *Erken çocukluk döneminde gelişim* (8. Baskı, s. 180-212) içinde. Pegem Akademi.
- Fixler, B.** (2000). A caring and sharing environment helps teach values in kindergarten.
- Güçlü, M.** (2015). Türkiye'de değerler eğitimi konusunda yapılan araştırmalar. *Journal Of International Social Research*, 8(38).
- Gülay, H.** (2009). Okul öncesi dönemde akran ilişkiler. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(22), 82-93.
- Gültekin C.** (2023). *Okul öncesi dönem çocuklarının değer düzeyleri ile ebeveyn tutumları ve ebeveynlerin ahlaki benlikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi], Marmara Üniversitesi.
- Gündüz, M., Aktepe, V., Uzunoğlu, H. ve Gündüz, D. D.** (2017). Okul öncesi dönemdeki çocuklara eğitsel oyunlar yoluyla kazandırılan değerler. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 62-70.
- Haktanır, G.** (2018) Değer verebilmek için değerini bilelim: Değerler ve değer eğitimi. *IX. Temel Eğitim Sempozyumu Eğitimde Değerler Bildiri Kitabı* (s. 27-34) içinde. Türkiye Özel Okullar Derneği.

- Heagle, A. I. & Rehfeldt, R. A.** (2006). Teaching perspective-taking skills to typically developing children through derived relational responding. *Journal Of Early And Intensive Behavior Intervention*, 3(1), 1–34.
- Hoffman, M. L.** (1982). Development of prosocial motivation: empathy and guilt. *The Development Of Prosocial Behavior*, 281–313. Doi:10.1016/B978-0-12-234980-5.50016-X.
- Hökelekli, H.** (2013). *Piskoloji, Din Ve Eğitim Yönüyle Değerler Eğitimi*. (1. Baskı). Dem.
- İlgan, A., Karayiğit, D. ve Çetin, B.** (2013). Ortaokul öğrencilerinin demokratik değerlere sahip olma düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 97-118
- Kalaycı, F.** (2006). SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri. Asil yayın dağıtım.
- Karadağ, E. ve Mutaftçılar, İ.** (2009). Prososyal davranış ekseninde özgecilik üzerine teorik bir çözümleme. *FLSF Felsefe Ve Sosyal Bilimler Dergisi*, (8), 41-69.
- Karaman, N. N., & Dinçer, Ç.** (2020). Okul öncesi dönem çocuklarının prososyal davranışlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 4(3), 639-664.
- Karasar, N.** (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (22. Baskı). Nobel Yayınları.
- Kasapoğlu, A.** (2006). *Empati ve sempati olgusuna vurgu yapan bazı ayetler*. *Bilimname Dergisi*, 4(10), 33-61.
- Kaya, İ.** (2020). Okul öncesi dönemdeki çocukların fiziksel ve ilişkisel saldırganlıklarının mizaç özellikleriyle ilişkisinin incelenmesi. *İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 9 (5) , 3361-3378 . DOI: 10.15869/İtobiad.729008
- Kayhan, B. ve İşözen, H.** (2022) Evcil hayvanla yaşamanın bireylerin depresyon, stres ve anksiyete düzeyine etkisinin incelenmesi. *Yaşam Boyu Hemşirelik Dergisi*, 3(3), 94-109.
- Knafo, A., & Plomin, R.** (2006). Prosocial behavior from early to middle childhood: genetic and environmental influences on stability and change. *Developmental Psychology*, 42(5), 771.
- Korkmaz, S., & Hacikeleşoğlu, H.** (2021). Prososyallik, empatik eğilim ve dindarlık arasındaki ilişkiler üzerine bir araştırma. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (50), 535-569.
- Kuhlmeier, V. A., Dunfield, K. A., & O'Neill, A. C.** (2014). Selectivity in early prosocial behavior. *Frontiers in Psychology*, 5, 836

- Kumru, A., Carlo, G. ve Edwards, C. P.** (2004). Olumlu sosyal davranışların ilişkisel, kültürel, bilişsel ve duyuşsal bazı değişkenlerle ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 19(54), 109-125.
- Lindenberg, S.** (2006). Prosocial behavior, solidarity, and framing processes. *Solidarity And Prosocial Behavior: An Integration Of Sociological And Psychological Perspectives*, 23-44.
- Maslow, A. H.** (1943). A theory of human motivation. *Psychological Review*, 50(4), 370-396. Erişim Adresi: <https://Psychclassics.Yorku.Ca/Maslow/Motivation.Htm>
- Mcginley, M., & Carlo, G.** (2007). Two sides of the same coin the relations between prosocial and physically aggressive behaviors. *Journal Of Youth And Adolescence*, 36(3), 337 .
- MEB.** (2010) 18. Milli Eğitim Şurası .1-5 Kasım,2010, Ankara: MEB
- MEB.** (2013). Okulöncesi Eğitim Programı, Ankara: MEB.
- Meriç, A., & Özyürek, A.** (2018). Okul öncesi dönem çocukların ahlaki ve sosyal kural bilgilerinin incelenmesi. *OPUS International Journal Of Society Researches*, 8(14), 137-166.
- .
- Nalbant, A. Aynur.** (2016). *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5 yaş çocuklarının mizaç. Sosyal yetkinlik özellikleri ile çaba sarf ederek kendini denetleme becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi.* [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi].
- Neslitürk, S. ve Çelikköz, N.** (2015). Okul öncesi değerler ölçeği aile ve öğretmen formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24, 19-42
- Ogelman, H. G. ve Sarıkaya, H.** (2015). Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin değerler eğitimi konusundaki görüşleri: Denizli ili örneği. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (29), 81-100.
- Orçan, M.** (2017). Sosyal gelişim. Deniz M.E. (Ed.). *Erken çocukluk döneminde gelişim.* (8. Baskı, s.126-174) içinde. Pegem Akademi.
- Özdemir, A. N.** (2017). *Okul öncesi dönem çocuklarının akran şiddetine maruz kalma düzeyi, mizaç tarzı ve empatik becerilerinin incelenmesi.* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Özen, Y.** (2015). *Sorumluluk Eğitimi.* (1. Baskı). Vize Yayıncılık.

- Özkul A. S.** (2007). *Yaşam ve çalışma değerlerini etkileyen faktörler: SDÜ öğrencileri üzerine bir araştırma* [Yüksek lisans tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi].
- Öztürk, N. Ve Kutlu, M.** (2016). Arkadaşlık becerisi psiko-eğitiminin 9-12 yaş arası öğrencilerin arkadaşlık niteliğine etkisi. *TED Dergisi*, 42(191), 397-413.
- Öztürker, B.** (2014). *6 yaş çocuklarının olumlu sosyal davranışları ile anne ve öğretmen özgeciliği arasındaki ilişkilerin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi].
- Penner, L. A., Dovidio, J. F., Piliavin, J. A. & Schroeder, D. A.** (2005). Prosocial behavior: multilevel perspectives. *Annual Review Of Psychology*, 56(1), 365–392.
- Pighin, G.** (2005). Çocuklara değer aktarımı. (A. Y. Gök, Çev.). İzmir: İlyas..
- Rogers, Carl R.** Empatik olmak, değeri anlaşılmamış bir varoluş şeklidir. Çev. Füsün Akkoyun. *Ankara University Journal Of Faculty Of Educational Sciences (JFES)* 16/1 (1983), 103-124.
- Rokeach, M.** (1973). *The Nature Of Human Values*. New York: The Free Press.
- Salıktutluk, Y. Z.** (2017). *Çocukların prososyal davranışlarının ebeveynlerin prososyal davranışları ve çocuk sevmeye eğilimleriyle ilişkisi*. [Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi].
- Samur, Ö. A.** (2011). *Değerler eğitimi programının 6 yaş çocuklarının sosyal ve duygusal gelişimlerine etkisi* [Doktora tezi, Selçuk Üniversitesi].
- Sapsağlam, Ö.** (2015). *Anasınıfına devam eden çocuklara uygulanan sosyal değerler eğitimi programının sosyal beceri kazanımına etkisinin incelenmesi* [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi].
- Sapsağlam, Ö.** (2021). *Mutlu Çocuklar Çağının Sonu*. (1. Baskı). Pegem Kültür.
- Sapsağlam, Ö. ve Ömeroğlu, E.** (2016). *Okul Öncesi Dönemde Karakter Ve Değerler Eğitimi*. (1. Baskı). Pegem Akademi.
- Saygılı, N.** (2021). 60-72 aylık çocukların ahlaki yargı düzeyleri ile prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 8(1), 339-358.
- Schwartz, S. H.** (1992). Universals In The Content And Structure Of Values: Theoretical Advances And Empirical Tests In 20 Countries. In M. Zanna(Ed.) *Advances In Experimental Social Psychology*, Vol. 25, 1-65, Orlando, FL: Academic Press.
- Seven S.** (2015). *Çocuk Ruh Sağlığı*. (4. Baskı). Pegem Akademi

- Shaefer, M. P.** (2012). *Determining methods for teaching character education in elementary schools* [Doctoral dissertation, Northcentral University].
- Somer B.** (2015) 4-6 yaş resimli çocuk kitaplarının prososyal davranışlar açısından incelenmesi [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi].
- Surtees, A. D., Butterfill, S. A., & Apperly, I. A.** (2012). Direct and indirect measures of level-2 perspective-taking in children and adults. *British Journal Of Developmental Psychology*, 30(1), 75-86.
- Şahinoğlu, N.** (2010). *Tükenmişlik sendromu ile mizaç ve karakter boyutları arasındaki ilişkiler* [Yüksek lisans tezi, Ege Üniversitesi].
- Tanrıverdi, H. ve Erarslan, N.** (2015). Okul öncesi çocukların sosyal uyum ve beceri düzeyleri ile değer kazanımları arasındaki ilişki. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(9), 9-23.
- TDK** (2023)., Wwww.Tdk.Gov.Tr, Erişildiği tarih 18.02.2023
- Turan, R. ve Ulusoy, K.** (Eds.). (2015). *Farklı Yönleriyle Değerler Eğitimi*. (2. Baskı). Pegem Akademi.
- Türen, Ş.** (2022). *60-72 aylık çocukların annelerinin sahip oldukları bireysel değerler ile çocuklarının prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Doktora tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi].
- Uygun, N. ve Kozikoğlu, İ.** (2019). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden çocukların sosyal yetkinlik davranışlarının incelenmesi. *Ege Eğitim Dergisi*, 20 (1) , 305-321 . DOI: 10.12984/Egeefd.526276
- Uysal, H., Aydos, E. H. ve Akman, B.** (2016). Okul öncesi dönem çocuklarının sınıfa uyumlarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 36(3).
- Uzmen, S., & Mağden, D.** (2002). Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının prososyal davranışlarının resimli çocuk kitapları ile desteklenmesi. *Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15, 193-212
- Ülavere, P., & Veisson, M.** (2015). Values and values education in estonian preschool child care institutions. *Journal Of Teacher Education For Sustainability*, 17(2), 108-124.
- Varol Ş. N.** (2022). *60-72 aylık çocukların prososyal davranışları ile babalarının anne bekkiliği algılarının baba katılımı açısından incelenmesi* [Yüksek lisans

tezi, Gazi Üniversitesi].

Warneken, F., & Tomasello, M. (2007). Helping and cooperation at 14 months of age. *Infancy*, 11(3), 271–294.

Warneken, F., & Tomasello, M. (2009). The roots of human altruism. *British Journal Of Psychology*, 100(3), 455–471. Doi:10.1348/000712608x379061

Yağmurlu, B. ve Candan Kodalak, A. (2009). Ebeveynlik ve okul öncesi dönemde çocuğun sosyal gelişimi. <https://Docplayer.Biz.Tr/11605118-Ebeveynlik-Ve-Okul-Oncesi-Donemde-Cocugun-Sosyal-Gelisimi-Bilge-Yagmurlu.Html> 23.03.2023 Tarihinde Erişilmiştir.

Yakupoğulları, A. (2018). *Anaokuluna devam eden 60-72 aylık çocukların değer düzeyleri ile anne ve babalarının empati eğilim düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Okan Üniversitesi]

Yavaş, M. (2020). *Montessori ve MEB okul öncesi eğitim programında eğitim gören çocukların değer düzeyleri, sosyal yetkinlik ve davranışlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi*. [Yüksek lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi].

Yeniay, S. (2019). *Behiç Akın hikâyelerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi* [Doktora tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi].

Yıldız, M. (2019). *Okul öncesi dönemde çocuğu olan ebeveynler için değerler eğitimi yaklaşımlarını değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi ve ebeveynlerin değerler eğitimi yaklaşımlarının belirlenmesi* [Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi].

Yurdakul, Y., Yıldız, G. İ. ve Ayhan, A. B. (2022). Okul öncesi dönem çocuklarında öz düzenleme becerileri ile prososyal davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (62), 354-376.

EKLER

12:32

Vol 4.5G LTE %78

Gelen Kutusu

Alıcılar: ben

3 Ara

Merhaba Şirin Şevval,

Ekte çocuk ve yetişkin prososyallik ölçme araçlarını ve ilgili yayınları gönderiyorum. Çalışmanızla ilgili yardımcı olabileceğim başka hususlarda yazabilirsiniz.

Kolaylıklar dilerim.

Dr. Ayse ÖZTÜRK SAMUR
Aydın Adnan Menderes
Üniversitesi
Eğitim Fakültesi Temel
Eğitim Bölümü
Okul Öncesi Eğitimi ABD
AYDIN/TURKIYE

11:45

VoLTE LTE %83

Nadir ÇELİKÖZ Dün

Alıcılar: ben

kullanmanızda bir sakınca yoktur.
Başarılar, kolaylıklar

[Alıntılanan metni göster](#)

[Tüm iletiyi görüntüle](#)

OKUL ÖNC...MASI.pdf

DEMOGRAFİK FORM

Değerli öğretmenlerimiz seçtiğiniz çocuğunuzun durumunu göz önünde bulundurarak her cümleye uygun bulduğunuz seçeneği daire içine alınız (Öğretmenlerin her çocuk için ayrı form doldurması gereklidir.)

Çocuğun Cinsiyeti?

Kız () Erkek ()

Çocuğun Yaşı?

5 Yaş ()

6 Yaş ()

Çocuğun Daha Önce Aldığı Eğitim Süresi?

1-2 Yıl ()

2-3 Yıl ()

Çocuğun Kendisi Hariç Kaç Kardeşi Var?

1 ()

2 ()

3 ()

4 ve daha fazla ()

Çocuğun Kardeşlerinin Cinsiyeti?

Sadece Erkek Kardeşi Var () Sadece Kız Kardeşi Var ()

Hem Kız Hem De Erkek Kardeşi Var () Yok ()

Çocuğun Anne-Babası?

Birlikte Yaşıyor () Ayrı Yaşıyor ()

Anne baba ayrı yaşıyorsa Çocuk kiminle kalıyor?

Anne ()

Baba ()

Diğer (Babaanne-Anneanne -Dede vb.)

Çocuğun Yaşadığı Aile Türü?

Çekirdek Aile () Geniş Aile ()

Ailenin Gelir Durumu?

0-7000 ()

7001-14000 ()

14001-21000 ()

21001-27000 ()

27001 ve üzeri ()

Çocuğun Annesinin Eğitim Seviyesi?

Okur Yazar Değil ☐ İlköğretim ☐

Lise ☐ Üniversite ☐

Çocuğun Babasının Eğitim Seviyesi?

Okur Yazar Değil ☐ İlköğretim ☐

Lise ☐ Üniversite ☐

Çocuğun Annesinin Yaşı ☐

Çocuğun Annesinin mesleği?

Ev hanımı ☐ İşçi ☐ Memur ☐

Serbest meslek ☐

Çocuğun babasının mesleği?

Çalışmıyor ☐ İşçi ☐ Memur ☐

Serbest meslek ☐

Çocuk evde hangi hayvan besliyor mu?

Beslemiyor ☐ Besliyor ☐

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-59090411-20-71788680

08/03/2023

Konu : Anket ve Araştırma İzni (Şirin Şevval YILMAZ)

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi : a) Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğünün 21.01.2020 tarihli ve 2020/2 sayılı genelgesi.
b) Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesinin 21.02.2023 tarihli ve E-48135570-302.08.01-41231 sayılı yazısı.
c) Müdürlüğümüz Araştırma ve Anket Komisyonunun 22.02.2023 tarihli tutanağı.

Araştırma Konusu : Okul Öncesi Çocukların Prososyal Davranışları İle Değer Düzeyleri
Arasındaki İlişkinin İncelenmesi
Araştırma Türü : Anket
Araştırma Yeri : Fatih, Üsküdar, Bağcılar, Esenler, Büyükçekmece, Küçükçekmece, Kadıköy,
Bahçelievler, Kartal, Beyoğlu, Bayrampaşa
Araştırma Kişiler : Anaokulu, Anasınıfı Öğrencileri, Öğretmenleri
Araştırmanın Süresi : 2022 - 2023 Eğitim - Öğretim Yılı

Yukarıda bilgileri verilen araştırmanın; 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanununa aykırı olarak kişisel veri istenmemesi, öğrenci velilerinden açık rıza onayı alınması, bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun kamuoyuyla paylaşılması ve araştırma bittikten sonra 2 (iki) hafta içerisinde Müdürlüğümüze gönderilmesi, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim ve öğretimi aksatmayacak şekilde, ilgi (a) genelge esasları dâhilinde uygulanması kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamınızca da uygun görüldüğü takdirde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

OLUR
Dr. Hasan Hüseyin CAN
Vali a.
Vali Yardımcısı

Ek:

- İlgi (b) Yazı ve Ekleri (11 Sayfa)
- İlgi (c) Tutanak (1 Sayfa)

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Binbirdirek Mah. İmran Öktem Cad. No: 1 Sultanahmet Fatih İstanbul Belge Doğrulama : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-ebys>
Telefon : 0212 384 36 32 Bilgi İçin : Aykut ÇELİK
E-posta : stratejigelistime34@meb.gov.tr Unvanı : Büro Hizmetleri
Kep Adresi : meb@hs01.kep.tr İnternet Adresi : <http://istanbul.meb.gov.tr/>

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden af25-5996-3f82-96d3-32df kodu ile teyit edilebilir.